

ԾԱԶԻԿ

17^{րդ} ՏԱՐԻ.—ԹԻԻ 13. (597)

27 ՄԱՐՏ 1904

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ «ԾԱԶԻԿ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ

ԴԱՒԱՌՆԵՐՈՒ համար, տարեկան 60. Վեցամսեայ 30 դր. — ԿԱՆԽԻԿ համար, տարեկան 50. Վեցամսեայ 25 դր. — ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ համար, տարեկան 14 Վեցամսեայ 7 դր. — Բաժանորդ գրութի 66րդ կր սկսի՝ ամէն ամսու մէկից — Ձեռք կը ծախուի հատը 40 փարայի:

Նամակ կամ որ եւ է գրութիւն պէ՛տք է ուղղել խ Մ Բ Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Կալարս, Բուրսուլու խան քիւ 7

در عیاده غلطه قورشولو خاتمه نومرو ۷ زاغیک فرقه سی اداره سی

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“ Kourchoum Han, N. 7, Galata, Constantinople.

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ

Մ. ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

ԱՃԱՆՏ հրապարակի վրայ կրկնուած խօսք մըն է թէ մենք տիրացու ժողովուրդ ենք: Ըսուած է այս խօսքը աննպաստ կերպով մը յատկանշելու համար մեր համայնքը: Ինծի համար, խնդիրը հիմա ատար վրայ չէ. բոլորովին տարբեր բան մըն է, զոր կ'ուզեմ մանաւանդ Զատիկի այս կրօնական տարրերով շարժառնուած օրերուն, ամէնուն ուշադրութեանը ներկայացնել:

Կրօնական համայնք մըն ենք: Ունինք կրօնական համայնքի մը յատուկ ընկերային կարգ ու սարքերը, իրենք գտնուելու կերպերը: Ասոնք ամէնքը աղէկ: Ինչ որ սակայն, կրօնական համայնքի մը համար ապահովուպէս ամէնէն կենսականն է, և հետեւաբար ենթակալ՝ ամէն կողմէ կարծեաց փոխանակութիւններու, այն ալ մեր կրօնական պաշտօնականներու վիճակն ու դերն է, մեր համայնքին մէջ:

Նոն խի մեր եկեղեցական կարգ ու սարքին բերմամբ, մեր կրօնականները երբ մեծ հատուածներու բաժնուած են, կուսակրօնները եւ քահանաները կուսակրօնները ամէնէն աւելի վարչական պաշտօններու կոչուած: մաս չեն կազմեր իմ այսօրուան ընկերք թէ լրագրութիւններու: Քահանաներն են, որոնք մասնաւորաբար իրենց ներկայիս մեր մէջ կատարած գերակը, տուն տուած են ինձ ներկա-

յացներու դիտողութիւններ, որոնք հեռու՝ որ եւ է չարակամութիւն մը իրենց շարժառնութիւններէ, փափաքներն են եկեղեցւոյ և տնոր ոչ-կուսակրօն պաշտօնականներուն կատարելիք ընկերային կարգի որ դերին համար ունի մէկուն:

Եկեղեցին, մեր մէջ, իր կրօնական հանգամանքէն դուրս, ունի շատ կարեւոր ընկերային դեր մը: Կրնանք բոլոր որ եկեղեցին մեր համայնքին համար ընկերային հաստատութիւն մըն է, ուր մնալով հաստատութեան պաշտօնականն ալ, իրենց կրօնական պարտականութիւններուն քով ունին ընկերային բարոյական պարտականութիւններ:

Մասնաւորաբար մեր քահանաները եթէ նկատողութեան առնենք, իրենց կրօնական կոչումէն դուրս, գործունէութեան ուրիշ որ և է գալիս մը չունին զրեթէ. տակալ կը հաստատէ բարոյական և մտաւորական անշարժութիւն մը, որուն ենթարկուողները չեն կրնար մաս մը ունեցած ըլլալ համայնքին ընդհանուր զարգացումին մէջ:

Կուսակրօնները, իրենց ծիսական-զուտ կրօնական պարտականութիւններուն քով ունին վարչական-ընկերային դերեր ալ. մինչդեռ անդին, քահանաները այնպէս չեն բանալ եկեղեցւոյ մէջ միայն ծիսակատարներ են և եկեղեցիէ դուրս անգործներ, իրենց ժամանակը պարտապանցընողներ: Շատ ցանցաւ ըստառութիւններ կրնան գտնուիլ օրէնքը հաստատող այս շարքին մէջ, որոնք սակայն անգործ են իրենց յատկանիշը ընդհանուրին վրայ դրոշմելու: Կուսակրօններու բաղդատմամբ, քահանայական դասին այս յայտնի ըն-

կերային յետադիմութիւնը եւ չեմարդարացներ բնաւ: Որովհետեւ, հակառակ այն բանին որ կուսակրօններուն վերապահուած են ընդհանրապէս վարչական պաշտօններն ու քարոզչութեան իրաւունքով տալիս անոնց ընկերային-բարոյական դերերը, քահանայական դասը շատ աւելի զօրաւոր տարր մըն է մեր եկեղեցիին մէջ, և մանաւանդ վարչական պաշտօններէ և քարոզչութենէ դուրս, քահանաներուն համար այնքան ընկերային հանդամանք ունեցող տաղարէզներ կան, անկողի գետններ ամէնքն ալ նոյն խի կուսակրօններուն համար:

Որպէս զի ըսելիքներս ընտանի հնչեն մեր քահանաներուն ականջին, ասոնք պէտք է համազօրին սա անյիշելի ճշմարտութեան թէ տաւառու երեկոյ, սակաւ ժամեր, եկեղեցւոյ մէջ իրենց կատարած արարողութիւնները իրենց ամբողջ ժամանակը զրաւելլէ շատ հեռու են, թէ իրենք շատ մը պարտականութիւններ ունին համայնքին հանդէպ, և թէ իրենց բնաւ ներքին չէ եկեղեցիէն դուրս իրենց շատ մը պարտականութիւններուն անդիմակ, այնքան պարտաւ ժամանակ անցընել կամ այնքան քիչ զբաղիլ իրենց ժողովուրդին բաղձազգի պէտքերովը:

Մեր եկեղեցիներուն վարչական կազմակերպութեան բերմամբ, իրենց կրօնական պարտականութիւններէն դուրս, շատ մը օգտակար գործեր կրնային տեսնել քահանաները: Թաղական խորհուրդները, գիտենք որ, երբ աւագ պարտականութիւններ ունին, աշխատիլ եկեղեցւոյ պայծառութեան, թողին դպրոցը բարեկարգել և աղքատները խնամել: Քանի որ

մենք ամէն բանէ առաջ կրօնական ազգ մըն ենք, պէտք է որ թաղական խորհրդոյ մը վերոյիշեալ պարտականութեանց գործադրման մէջ մասնաւորաբար քահանաները մեծ բաժին մը ունենային:

Ամէնէն առաջ եկեղեցւոյ պայծառութենէն սկսինք, ի՞նչ կ'ընեն քահանաները ասոր համար: Ապահովաբար շատ երկրորդական բան մը: Մինչդեռ ամէն ինչ պէտք է որ իրենք ընէին: Ս. Խորանի պճնումին համար երբ ծաղիկներ պէտք ըլլան, եւ գիտեմ եկեղեցիներ որ, հակառակ ընդարձակ պարտեզէ մը չընկալուած ըլլալուն, հարկադրուած են դուրսէն ծաղիկ գնել Սեղանը զարդարելու համար: Մինչդեռ քահանայ մը շատ լաւ կրնար այդ հոգը ստանձնել, և եկեղեցւոյ պարտեզին մէկ անկիւնը ծաղիկներ մշակել եւ ինք պարտական մնալ Սեղանին համար անհրաժեշտ ծաղիկները հայթայթելու: Քահանաները, ամէնէն աւելի եկեղեցւոյ բարեզարդութեան հոգածու ըլլալու պարտաւոր, ճշմարտապէս բարեզարդ վայրեր կրնային դարձնել մեր եկեղեցիները, չեն ըներ այս բանը, որովհետեւ աշխատիլ չեն գիտեր մեծ մասով: Եկեղեցին բարեզարդ և մաքուր պահելու համար լուսարար կամ ժամկոչ օժանդակներ են միայն. քահանաներն են այդ մասին պատասխանատուները: Ինչո՞ւ համար ամէն եկեղեցւոյ մէջ չգտնուի ծաղիկ մշակողին քով քահանայ մըն ալ որ անհրաժեշտ մոմերը պատրաստէ, ուրիշ ո՞ր շապիկները և զգեստները միշտ խնամուած վիճակի մէջ գնէ, քահանայ մըն ալ որ յանուն եկեղեցւոյ բարեզարդութեան, ժողովրդին գիմելով իւզազնի և այլ նուէրներ ստանայ:

Այսօր իրականութեան մէջ սակայն, ամէն բան ճիշդ հակառակն է փափաքուածին: Եկեղեցւոյ բարեզարդութեան, բարեկարգութեան և այլ պէտքերուն համար ի՞նչ կ'ընեն քահանաները: Աւելին կայ: Նոյն իսկ անանկ կէտերու մէջ, ուր քահանաները իրենց քահանայապետութեան բերմամբ շատ կարեւոր մասնակցութիւն մը պէտք էին ունենար, գրեթէ շատ անկարեւոր դիրք մը կը բռնեն: Եկեղեցական երաժշտութեան կ'ակնարկեմ: Որ Հայ եկեղեցւոյ տառաւելութիւններէն մէկը կը մնայ միշտ. ինչո՞ւ ամէն եկեղեցւոյ մէջ չըլլայ մասնաւորապէս քահանայ մը որ ինքը եկեղեցական երաժշտութիւնը իրեն մասնա-

ցական երաժշտութիւնը իրեն մասնաւորապէս ընտելացնէ: Երաժշտութիւնը և ստանձնէ գարապետութիւնը և մեր նախահայրերուն սրբազան եղանակները իրենց անվթար վիճակին մէջ պահպանէ միշտ: Նորէն, ինչո՞ւ չըլլան քահանաներ, որոնք օրինակի համար, միշտ եկեղեցւոյ բարեզարդութեան համար հետեւին նկարչութեան, ի հարկին եկեղեցւոյ սրբոց պատկերները նորոգելու, կամ նոյն իսկ եկեղեցական նկարչութեամբ զբաղելու համար:

Ըսի թէ թաղական խորհրդոյ մը երկրորդ պարտականութիւնն է թաղին տղոց դաստիարակութիւնը: Ըստ իսկ մանաւանդ մեզի պէս համայնքի մը համար, միայն տղոց դաստիարակութեամբ բաւականանալը սխալ բան մըն է. չափահասներ ալ կան, տղոց չափ տգէտ, որոնք են անոնց մասին մտածողները: Ինչո՞ւ ամէն եկեղեցի մէկ կամ երկու քահանաներ չունենայ, որոնք կիրառեալ գարեջրերու մէջ ժողովրդէն գրել կարգալ չգիտցողներուն դաս տալով բարձր մը ըլլան անոնց: Այդ կիրառեալ գրող-ընթերցողներուն մէջ, գրել կարգալէ դատ, մեր քահանաները կարող են կրօնքի հիմնական սկզբունքներն ալ ասանդել ըլլալ չափահասներու, ըլլալ տղոց: Իսկ ամէն մարդ թող խոստովանի թէ այս տեսակ բաները ո՞րքան հեռու են մեր քահանաներէն:

Թաղին աղքատներուն խնամքն ալ որ այնքան կը զբաղեցնէ մեր համայնքը, բոլորովին օտար բան մըն է մեր քահանաներուն համար: Թաղական խորհուրդը, Աղքատախնամները, Հիւանդանոցը կան, թող անոնք զբաղին, կ'ըսեն քահանաները: Մինչդեռ ես կը մտածեմ որ ամէնէն աւելի քահանաները, իրենց պաշտօնին բերմամբ աղքատներուն վիճակին տեղեակ, պարտաւոր էին անոնցմով զբաղիլ: Մեր քահանաները հարստներով կը զբաղին բայց երբեք աղքատներով:

Քահանայութիւնը հանրային օգտին ծառայելու համար ընդունուած կոչում մըն է: Մեր քահանաները, իրենց կոչումովը աւելի իրենց անձին օգտին կը ծառայեն:

Մեռեալ տառ մըն է այսօր այն խօսքը թէ մենք կրօնական համայնք մըն ենք: Ժամանակին եղած ենք այդ, ուր մեր նախահայրերը, կրօնականի սրբմիկները, զմեզ ժամանակի ընդհանուր զարգացման մակարդակին վրայ պահած են: Այսօր այդ բանը չիլայ ալ եւ մեր եկեղեցւոյ ոգին նկատի

առնելով բարեգում մը մեր կզերին մէջ, քահանաները բարձրացնելով է միայն կրնայ իրականութիւն ըլլալ:

Ռ. Բեմ մեր կրօնական իշխանութեան անկ է, լրջօրէն զբաղիլ այն բոլոր բաներով որով մեր քահանաները թէ բարոյապէս և թէ մտաւորապէս կրնան բարձրանալ:

ՃԵՐՄԱԿ ՎԱՐԴԵՐԸ

ԶԳԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԶԱՊԵՆ ԵՍԱՑԵԱՆ

... Մեռելախաչներն իսկ չեն թողուր որ այդ բոլոր սրբանքի ծաղկեփունջերը անօգուտ կերպով թաւաժին... Լեւեալն փնջովին կը վերցնեն զանոնք... երկու երեք հոգիներ այդ թանկագին բեռը կը փոխադրեն բարեկամ ծաղկավաճառուներու քով որ չնորհա իրենց հուրի մասներուն զանոնք կ'ալլափոխեն հազար ձեւերու, կուրծքի վրայ դրուելիք փնջիկներու եւ նոյն իսկ այդ մեկամտ զոտ կողպուտներէն զատ զատ վարդեր կը բաժնեն...

ԴՊՆԹ ՏԸ ՎԻԼԻԵ ՏԸ Լ'ԷԼ-ԱՏԱՄ

ԺԳՈՅՆ եւ յոգնած Ժիւսթին կը կրթնէր իր ընկերոջը բազուկին եւ իրաւամբ բռն լորովին դեռ թրթռուն թանձրոյզերի ներկայա-

ցումէն բառ չէին գտներ իրարու ըսելիք. ալ սակայն յուսով իրենց մէջ թողած խառն տրձագանքներէն անջատ նոյն ձայնը որոշ եւ մեկին կ'երգէր իրենց հոգւոյն խորէն. Օրէնայի առաջը, սալահատակին եղբրք կեցած, թողուցին որ փարթամ կառքեր եւ ժանեկազարդ ու թաւաշապատ տիկիները անցնին երթան ո՞վ գիտէ ո՞ր իրենց համար անձանթ վայելքները ու թողուցին որ նաեւ մարդերու հոսանքը գաղբի որպէս զի արագօրէն իջնան ծառու գիւն, փակ ցուցափեղկերուն առաջքն կ'անցնէին հիմա գլուխին ձերմկած ելեկտրական լոյսերուն տոգայն եւ միապաղաղ ցոլքին մէջ և դեռ օրօրուն քալուածքով մի իւր թէ համաչափուած դեռ իրենց մէջ երգող նուագովը:

— Սուրբ Էլիզապէթ ազօթէ՛ ինծի համար...

Ժիւսթին կը տեսնար ճերմակ քօղարկեալ քոյրերու մէջէն երկայն զագաղ ճերմակ վարդերով եւ շուշաններով ծածկուած որ բեմին վրայէն կը յառաջանար հագլու ծանրաբեռնուած աղնուական էլիզապէթի վտիտ մարմինով...

Ու մինչեւ Լուսինը իրարու հետ չի խօսեցան:

Գարնան գեղեցիկ գիշեր մըն էր եւ հեռուէն կուգար գետափին վրայ տա-
րածուած վաճառելի զանազան ծաղիկնե-
րուն բուրմունքը. գորշ-բակ երկինքին
վրայ լուսինը կը ճերմկնար հետզհետէ ու
հազիւ թէ չզարչի պէս նորոք ամպեր եր-
բնմն կը քողարկէին անոր արծաթեայ փայլը
ու կ'անցնէին կ'երթային դէպի հեռու-
ները. քաղաքը լուսնի լուսով ողորում
կապտորակ եւ աննիթական ամբողջու-
թեան մը զգայնութիւնը կուտար որ կար-
ծես առաջին փոթորկայից հովէն վանուե-
լով պիտի մզուէր գէպի հեռուները՝ ան-
գին երկնքին վրայէն անցնող առանձին
ամպերուն պէս. մինակ տանիքները սա-
տափի ցոլքեր ունէին եւ լուսեղէն քա-
ռանկուններ կը չինէին միջոցին մէջ. երբ
միմիւրի փողոցը մտան, այն առնն տեսան
որ բոլոր այս անկայուն, չողջողացող,
ստուերներու եւ ճերմակ յոսերու մէջ
տատանող գիծերէն Լա Շաբէլի նրբին,
ժանեկային սիլուէթը կը բարձրանար լոյսի
զարմանալի խաղով մը բոլորովին սեւ
ճերմկորակ երկնքին վրայ, ցից եւ խոյա-
ցող հակառակ իրեն պարարեկ եւ մանրա-
կերտ գիծերուն, որ ամբողջութիւնը կը
կազմէին. Ժիւսթին հետզհետէ յոգնած կը
կախուէր ընկերոջը թեւէն. ինքն էր որ
ուզած էր ոտքով վերադառնալ քաղաք-
այն զգուշաւորութեամբ մը գլխի վրայ
նալով կռքի մը մտերմական մթնոլոր-
տէն, որովհետեւ ամբողջ ներկայացման
պահուն զգացած էր որ Անուր չրթները
խօսելու ծարաւ ունէին, ինքզինքը յայտ-
նելու անխուսափելի հարկը. անոր ջղուտ
եւ ճերմակ ձեռքին վրայ տեսած էր ար-
դէն զրաւելու, առնելու կամքը. գիտէր
որ եթէ նոյն իսկ անիկա ուզէր՝ չպիտի
կրնար հակառակը ընել եւ Ժիւսթին պի-
տէր որ ինքը չէ պիտի չրսեր. անոր համար
անխուսափելի զգուշանալու յետին ճի-
գով մը Ժիւսթին ուզած էր քաշելով վե-
րադառնալ տուն, վստահ ըլլալով որ Ա-
նիկա լաւ ընկեր, լուրջ եւ ուղիղ զինքը
պիտի ձգէր իր գրանը առաջը առանց
անհանգստող խօսքի մը. բայց հիմա տես-
նելով իր բարեկամին տխրութիւնը եւ ե-
րազկոտ լուսնինը տեսակ մը զղջում
կ'զգար ալ աւելի զրգուտած հետաքրքրու-
թեան թեթեւ զգացումով մը եւ ելլել իր
քովէն կառքերը կը սուրային, առանց
ցաւի չէր որ խորհեցաւ իր իսկ ձեռքով
հեռացուցած հաւանական վերջնական
րոպէին: Այլ սակայն որքան որ անրա-
ցատրելի երկչոտութիւնով մը հեռացու-
ցած էր այդ րոպէն, անիկա կրնար հաս-
նիլ մէկ վայրկեանէն միւսը, ու թերեւս
անսկզկալ կերպով մը: Չէ մի որ երկայն
ատենէ ի վեր, տարիներէ ի վեր իրարու
խօստացուած էին, չէ մի որ ամէնքը զի-
տէին իրարու նշանուած ըլլալին եւ ի-

րենց ամուսնութիւնը անակրկալ մը
չիտի ըլլար. նոյն իսկ քիչ մը ուշ մնա-
ցած չէին արդէն, եւ ո՞վ պիտի հաւա-
տար, աստուածս, ո՞վ պիտի հաւատար
երբէք թէ հակառակ իրենց երկուքին ո-
րոշ եւ անյղի կամքին երկուքն ալ դեռ
բան մը չէին բռնած իրարու եւ իրենց փո-
խադարձ կացութիւնը, փոխադարձ պար-
տականութիւնները ձեռով մը լռելեայն
կնքուած դաշինք էր որով կապուած կ'ըզ-
դային երկուքն ալ աշխարհի սերտ
կապով որ անտի եւ ունայն խօսքեր չէին
տկարացուցած բնաւ անոր ուժգնու-
թիւնը:

—Սուրբ էլիզապէթ, աղօթէ՛ ինծի հա-
մար . . .

Ու նորէն Թանգոյզերին վերջին արար-
ուածը Ժիւսթինին աչքին առաջէն ան-
ցաւ տողանցումը ձգելով մտքին մէջ
ճերմակ եւ կարծր կերպասեայ ծալքերու
որոնք հետզհետէ որոշուած՝ կ'ախքներու
փաթուած սլատանքներու գաղափարը
տուն իրեն:

Նոյն միջոցին իսկ ամբողջովին բու-
րու մնաւէտութեամբ զգաց, պզտիկ աղջիկ մը
կողով մը ծաղիկ կը ներկայացնէր իրենց:

—Գնեցէք պարոն, ձեր գեղեցիկ տիկ-
նոջ համար, գնեցէք կ'աղաչեմ:

Ժիւսթին տեսաւ որ իր բարեկամը
ճերմակ վարդերու փունջ մը կ'ընտրէր.
Լապտերի մը ներքեւ էին եւ Ժիւսթին
ժամանակը ունեցաւ անդրադառնալու որ
անոր ձեռքերը կը զսղողային եւ ալ բո-
լորովին կորսնցուցած էին գրաւելու, առ-
նելու տենջանքը: Եւ ճիշդ այդ րոպէին
չափազանց սոգոյն՝ այդ ձեռքերէն ընկ-
նուելու փափաքը ունեցաւ:

Երբ Քարթիէ հասան երկուքն ալ
պէտք զգացին հանգչելու եւ զովացուցիչ
ըմպելիք մը առնելու. սրճարանին աղմկա-
լից միջնորդութիւն մէջ քիչ մը մոռցան ի-
րենց անյաջող երեկոյթին տխրութիւնը
եւ խօսեցան. ճերմակ վարդերը ձիւնեղէն
մաքրութեամբ մը հետզհետէ կը բացուէին
տաք մթնոլորտին մէջ:

—Ձարմանալի է որ, բոս Ժիւսթին,
փողոցի մէջ հասարակ ծաղիկ ծախող աղ-
ջիկ մը այսքան թանկագին վարդեր ու-
նենայ ծախելիք:

Վարդերը հետզհետէ աւելի ճերմակ,
գրեթէ կը նոյնանային սեղանին մարմա-
րիտին հետ. աւելի ուշադրութեամբ զի-
տեցին զայն ու կ'երեւայ նոյն մտածումը
ունեցան. իրարու նայեցան երկայն եւ
անորոշ նայուածքով մը. Ժիւսթին քա-
ջութիւնը ունեցաւ ըսելու:

—Ձեռ կարծեր որ, բարեկամ, այս
ճերմակ վարդերը որոնց վրայ ոչ մէկ
բիծ չկայ, որոնց թերթիկներուն նեարդե-
րէն մինչեւ կեդրոնին հունտերը անսովոր,
ձիւնեղէն սպիտակութիւն մը ունին, չե՞ս
կարծեր որ անսովոր տեղէ մը եկած ըլ-
լալու են:

Անիկա աւելի ուշադրութեամբ նայե-
ցաւ Ժիւսթինին:

—Ես կը կարծեմ թէ գերեզմաններէն
եկած են, բոս մէկէն:

—Այ իրա՛ւ, լսած եմ որ մեռելաթաղ-
ները կը ծախեն գերեզմաններու վրայ
դրուած ծաղիկները եւ անտարակոյս ա-
սիկա անոնցմէ մէկն է. ո՞վ գիտէ այդ
ձիւնաթոյր թերթիկներուն մէջ, որոնք ի-
րենց կարգին գերեզմանային համարութիւն
մը ունին, և որոնք այնքան բացարձակ են
իրենց անքուծութեամբ, ո՞վ գիտէ այդ ձիւնա-
թոյր թերթիկներուն մէջ ինչ արցունքներ
կան պահուած: Եւ արդէն տե՛ս, մարմա-
ւորութիւնը ընող ամբողջութիւն մը չե՞ն
կազմեր, բոս:

Դու որ բացուելով հովի հոսանքին մէջ
ճերմակ վարդերու փունջին թերթիկները
սարսռացին. ու այդ սարսուռը իրենց ալ
անցաւ:

—Ցուրտ է բոս Ժիւսթին, մեկնի՛նք:

Եւ մինչ կ'զգուշանար վարդերու փուն-
ջը վերցնել սեղանին վրայէն անիկա ա-
կանջն ի վար խօսեցաւ, ակռաները սեղ-
մած զայրոյթի եւ յուսահատութեան բուռն
զգացումով մը.

—Ժիւսթին մի՛ վախճար այդ փնջիկը
առնելու, անիկա այնքան քու մարմար-
եայ եւ ցուրտ կուրծքիդ կը վալէ որքան
անգին պիտի վայլէր գերեզմանաքարին
վրայ. որովհետեւ գիտցիր, Ժիւսթին, որ
քու գեղեցիկ մարմնոյդ մէջ, մեռելային
ցրտութեամբ հողի մը ունիս որ համր կը
մնայ եւ որ համրութեան կը դատա-
պարտէ:

Ժիւսթին ժամանակ չունեցաւ հաս-
կնալու բայց զգաց որ ամէն բան վերջա-
ցած էր. ու անբարբառ, յամբարէն ճեր-
մակ վարդերը դրաւ կուրծքին վրայ:

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

ԴԱՏԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻԻՆԸ

Մարտ 10ին, Տիգրիսի վերաքննիչ Ատա-
եանին քաղաքային ճիւղը շատ հետա-
քըքրաչարժ գատ մը լուծեց:

1903 Նոյեմբեր 25ին Տիգրիսի Հայոց
Առաջնորդարանը կալուածական դատ մը
ունէր Տիգրիսի քաղաքային նախագատ
ատենանին առջեւ: Առաջնորդարանին կող-
մէ իրեւ լիազոր փոխանորդ ներկայացած
էր փաստաբան Պրն. Ս. Ս. Մելիք-Աղամ-
եան: Դատարանը, հակառակ կողմին ա-
ռարկութեան վրայ, նկատելով որ 1903
Յունիս 12ի կանոնադրութեամբ Հայոց
եկեղեցիին կալուածներն ու գոյքերն ան-
ցած են պատկանեալ Գալուստարուքեանց,
եզրակացուց թէ Տիգրիսի Առաջնորդարանը
կարող չէ փոխանորդ ունենալ. քանի որ
ստացուածքի տէր չէ:

Այս որոշման դէմ Առաջնորդարանը վերաքննութեան դիմեց. դարձեալ Պրն. Մելիք-Աղամեանի միջոցաւ փաստաբանը պնդեց թէ Յունիսի Կանոնադրութիւնը Հայ. Եկեղեցին զրկած չէ սեփականութեան իրաւունքէն, այլ միայն մատակարարութիւնն անցուցած է պատկանեալ նախարարութեանց: Օրէնքը որոշապէս զրած է այս սկզբունքը: Հետեւապէս Առաջնորդարանին Հոգեւոր Ատեանը (Կոնսիստորիա) պարտի հոգ տանիլ այս սեփականութեան իրաւունքին անկորուստ պահպանման: Մնաց որ, նոյն իսկ պատկանեալ նախարարութեանց գործը դիւրացնելու համար, պէտք է որ Կոնսիստորիաները ի վիճակի ըլլան բոլոր վիճելի գործերը մաքրելու, իրենց առնելիքները զանձնելու, մասնաւորներու կողմէ օժանդակութեան առարկայ եղած իրենց կալուածները ազատելու, եւ հետեւաբար պէտք է որ լիազօր փոխանորդ կարգելու իրաւունք ունենան: Արդէն, կան կալուածներ որոնք մասնաւորներու կողմէ իւրացուած են, եւ որպէս զի անոնք իբրեւ Եկեղեցւոյ սեփականութիւն անցնին պատկանեալ նախարարութեանց, պէտք է որ Եկեղեցին նախ դատ վարէ եւ ազատէ զանոնք: Վերջապէս, Եկեղեցին արդէն զանազան արքունի վարչութիւններու հետ դատի մէջ է, այս դատերը չեն աւարտած. հարկ է ուրեմն որ Եկեղեցին ի վիճակի ըլլայ զանոնք շարունակելու համար փոխանորդ ունենալու:

Պետական Գանձարանի փաստաբան Պ. Սօքոլով պնդեց թէ քանի որ Հայ Եկեղեցին իր կարգ մը գոյքերուն տէրը չէ այլ եւս, ուստի զանոնք դատարանի առջեւ պաշտպանելու համար փոխանորդ ունենալու իրաւունքին ալ պէտք չունի: Օրէնքը չի պահանջեր Կոնսիստորիաներէն որ այսուհետեւ ալ դատի ելլեն ի պաշտպանութիւն Հայ Եկեղեցւոյ գոյքերուն:

Բայց Վերաքննիչ Ատեանը իրաւունք տուաւ Տիգրիսի Առաջնորդարանին տեսութեանց, եւ հաստատեց թէ «1903 Յունիս 12ի օրէնքով. Հայոց Կոնսիստորիաները չեն զրկուած Հայ Եկեղեցւոյ կալուածական շահերը պաշտպանելու իրաւունքէն»:

ԾԱՂԻԿԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ

ՆԻԿՈՍԻԳԻԱՅԻՆԵՐՈՒՆ. — Տեղւոյդ մեր գործակալն է ըստ առաջնայն Աբրահամ ԷՃ. Կ. Կաւսեան, որուն պէտք է դիմել «Ծաղիկ»ի բաժանորդագրուելու համար:

ՍԱՄՍՈՆԵՆԵՐՈՒՆ. — Սամսոնի մէջ «Ծաղիկ»ի գործակալն է Կարապետ ԷՃ. Տէրմէնեան, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրուելու համար:

Փ Ի Ղ Ե Ր Ը

ԼԸ ԲՈՆԻ ՏԸ ԼԻԼ

ԱՆԾԻՐ ծովու կը նըմանի աւազն հիւր,
Որ անըրշուկ կը շողշողայ իր շայն զոգին մէջ կըքած,
Վեհիւհեւում մը կը շեղբնէ անյարիւր
Մարդաբընակ հորիզոնը պըղկնէ շոգով միգամած:

Ոյ կեանք, ոչ ձայն: Առիծները կուշ համակ՝
Կը իրնանա խորն անձաւին փառախներով հեռակայ.
Ընձուղոր ջուր կ'ընկէ ակէն կապուսակ,
Արմաւենոյն սակ, հոն վարը, զոր յովազն ալ կը ճանցնայ:

Ոյ մեկ քրոջուն կ'անցնի հոնկէ քեւապար,
Կոծելով օրն, ուր հիւս կուգայ բոց արեգակ մը անհուն.
Մերք իւնին մէջ քաքած պօսն մեղմաբար
Կը վեհիւհեւ իր քամակը չի թեփերով փողփողուն:

Այսպէս կ'այրի, երկինքին սակ, միջոցն հուր,
Բայց ամէն բան միւս կը նիւնէ ամայութեան մէջ մըռայլ,
Կուշ ճամբորդներ, այդ փիղերը ծուռ ու մուռ,
Բընավայրը կ'երթան իրենց՝ աւազուսէն յամբաստի:

Թռիկ զանգուածներ, հորիզոնին մեկ ծայրէն
Կուգան, փոշին ամբառնալով, եւ հեռուէն կը տեսնես
Թե. որպէս զի ուղիղ ճամբէն դուրս չեղլեն
Հայն ոտնովին կը փըլցընեն կոյս աւազներ քարճաղէկ:

Մեր պէս մ'եք որ կ'երթայ խումբին առեւեկ,
Մարմինն է հերձ, կեանքին կըրծված, փրսած բունի մը հանգոյն.
Գլուխը ժայռ մ'եք, կը կամարի ուժգնօրէն
Աղեղն ալ իր ողնայարին ճիգերէն իսկ փոքրագոյն:

Չի դանդաղիր իր քայլածքը, չ'երթար շուտ.
Ընկերները փոշոտ, շիտակ կը տան իր քամակին,
Եւ փորելով ետեւին փոս մ'աւազուս
Նահապետին հետքէն կ'երթան ուխտաւորներն անագին:

Ականջին քօշ, վրիժակնուն մէջ պատիճին,
Կ'երթան փախալ, ու կը մըլիայ փորերին ալ քաքախուն.
Բըրտիւններին հուր օղին մէջ կը ցընդին
Մըշուշի պէս, ուր կը բըզզան բիւր միջասներ բոցագոյն:

Ինչ փոյթ ծաւաւն ու ճաններն ալ զիշխանն,
Եւ արեւը, որ կը մըրկէ սեւ կըռնակին փոք ու շայն.
Անոնք, ճամբան, կ'անըրջեն վայրը լրջուած,
Թըգեղի անտուններ՝ իրենց ցեղին ապաստան:

Պիտի տեսնեն գետն ալ հոսող լեռներն վար,
Ուր կը յողայ մըռնեղելով ձիագետին անագին,
Ուր շուրտերին՝ յուսնով ճերմակ կը ցոլար,
Երբ լոտերը կոխկընտելով ջուր խընելու կ'իջնէին:

Ուսի կ'անցնին, կ'երթան դանդաղ քայլերս,
Սեւ տղի պէս՝ ծայրածաւալ աւազներէն ալ անդին
Անպաշտ կ'ըլլայ նորէն անխորհրդ,
Երբոր այդ յորս ուղեւորներն հորիզոնէն կ'անհետան:

Թաւրմ. ՍԻՊԻԼ

ՄԻԱՄԻՏԻ ՄԸ ԱՐԿԱՆԵՐԸ

2.
ՎԱՂԸ

2 Ի Ֆ Թ Է - Ս Ա Ր Ա Ֆ

ՀՐԱՆԴ ԽԱՆԴ

ԻՐԱԿԻ առտու կանուխ, կա-
րօտցուած արեւի մը չեղ
շառաւիղները պատուհանիս
ապակիներուն հետ կը ծեծկուին, ներս
մտնալու եւ զիս արթնցնելու համար կար-
ծես Բնական էր որ այդ տպաւորութեան
տակ, շատ թեթեւ ու գոհունակ զարթ-
նում մը կ'ունենամ։ Առանց ժամանակ
կորսնցնելու կը հագուիմ եւ փողոց կ'իյ-
նամ։ Թէեւ ոչ քիչ մը ետքի մեծ բազ-
մութիւնը, բայց սկսած է ան ծայր տալ
արդէն եւ ամէն կողմէ, կիրականագոյն
կրնար ու մարդիկ, սրճարանները, եկեղե-
ցիները խուժելու, երթալու գալու վրայ
են։ Հետզհետէ բարձրացող մակընթացու-
թիւն մը՝ որուն գալուստը, ամէն կողմէ
պոռթկացող ու ամէն կողմ սրացող թրամ-
ներուն սուր զանգերովը ու եկեղեցիներ-
ուն միօրինակ ու միահաղոյն կոչնակ-
ովը կ'ազդարարուի կարծես մեծածախն։

Ես ոչ եկեղեցի երթալ միտքէս կան-
ցրեմ, ոչ սրճարան։ Շիտակ լծելը կը
վաղեմ, աւելի անդին կ'անցնիմ, քարափ-
ներուն վրայ, անկէջ ալ անդին, հեռուն,
ջուրերուն մէջտեղը, jetteին վրայ, փա-
րօսին մօտ, ընկողմանիլ փայտէ նստարանի
մը վրայ, քանի մը խոշոր ու տերեւախիտ
ծառերու կլոր համախմբումին տակ, որ
իր ամբողջութիւնովը, ծովակին մէջտեղը
բուսած դալարագեղ կղզեակի մը տեսքը
ունի։ Պղտիկ, վճիտ ալեակներ, անմեղ,
ժպտուն, իրարու վրայ կրնետուին չփչիտին
համբոյրներով իրարու երես ծեծելով, ինչ-
պէս պզտիկ, անհանգստ ու խնդուն
écolièreներ կամ midinetteներ, դպրոցէ կամ
գործէ վերադարձին, օմիպիւսներու մէջ
խճողուած, կատակելով, ճուրղալով իրա-
րու վրայ կ'իյնան ու կը պազտըին կառ-
քերուն ամէն մէկ ճնշումին։

Թեթեւ գոլորշիներ, փոշիի պէս, ա-
րեւին ոսկիին խառնուելով, երազային
դալիւթիւն մը կուտան երկինքի կա-
պոյտին որ իր ձոյլ ցոլքովը կը մեղմէ քիչ
մը, Լեւանի տարօրինակ պէս վառ կանաչ
գոյնը։ Շրջանակած լեռներուն վրայ,
շարք շարք, կլոր խոշոր ամպեր, յետոյք-
նուն վրայ նստած, խորունկ խորհելու
երեւոյթներ մը ունին։ Երեք կողմէն տա-
րած ու ող քաղաքէն՝ զուարթ զարթնումի,
ապրելու գոհունակութեան ձայներ մը կը
բերէ հովը՝ որ կը ներգաշնակուի ալեակ-
ներուն վժժուն չփչիտութիւն հետ փարփու-
կանանչ-կարմիր իր երկզոյն աչքերը գո-
ցած, կը քնանայ, պահապանի իր գիշե-

րային պարտականութիւնը խղճամիտ կեր-
պով կատարած լմնցուցած ըլլալու հան-
գարտ գոհունակութիւնովը։ Անոր հան-
դիպակաց կողմը, նեղ jetteին ծայրը հաս-
տատուած, հաստ խողովակէ մը, մեքենայի
մը միջոցով ջուրի անհղ ցայտք մը փա-
րօսին զուգահեռականորէն վեր կը բարձ-
րանայ, վեր, վեր, մինչեւ յիսուն մէթը
վեր, վէ՛ս, փրփուր, խտտերախ, շառա-
չուն եւ արեւին ճառագայթներուն բիւր
ասեղներովը ծիածնուած, անձրեւի փոշի
մը կը թօթափէ վար, այդպէսով երեւա-
կայունիք ամենէն գեղեցիկ, բնական ու
հսկայ հատուածակողմի մը խաբկանքը
տալով հեռուն նայողին։ Անբաղդա-
տելի է։

Հոն, քարափին եզրը, առաջին նստա-
րանին վրայ, կին մը նստած, ջուրին վրայ
ծռած, ձուկ որսալու գրադած է։ Երեսը
չեմ տեսնար։ Մանչու պզտիկ զլխարկ մը
դրած է եւ առատ մտքերը, պզտիկ աղջը-
կան մը պէս, թոյլ կերպով հիսած ու
կրկնած է կոնակին վրայ, զլուխին ետին։
Էրիկ մարդու ահագին սեւ բալթօ մը, որ
կրնետուն, այլ մանաւանդ կիսաշխարհիկ-
ներուն համար մեծ նորաձեւութիւն է
հիմա Եւրոպայի ամէն կողմը, առտուան
թաց զովութեան դէմ կը պաշտպանէ,
փափկասուն այդ ձկնորսուհին։ Երկրորդ
նստարանին վրայ ալ ես կը նստիմ եւ
լրագիրս կը բանամ։ Բայց անկարելի կ'ըլ-
լայ ինձ հետեւիլ անոր, հակառակ իր
թարմ լուրերուն, եւ նայուածքս աւելի կը
հաճի կարծես, թարմ զրացուհիս վրայ
յածիլ։ Վայրկեան մը, կարթին նոր խայծ
անցնելու պատճառով առջին կը դառ-
նայ, ինծի կը տեսնայ եւ չեմ գիտեր ին-
չու, վրայէս կախուած կը մնայ երկար ու
զարմացած կարծես նայուածքով մը, որ
էրիկ մարդու մը ամէնէն աւելի հաճոյք
ու յոյս ներշնչող բանն է։ Ինքն ալ կար-
ծես զգալով ատիկա եւ փոխադարձաբար
ուշադիր ու հետաքրքիր զինքը գննելուս,
կը սթափի եւ ամօթի մէջ բռնուած պզտիկ
աղջկան մը պէս կաս կարմիր ըլլալով իր
գործին կը դառնայ։

Դէմքին անփայլ մօրթը, ցուրտէն թե-
թեւորէն խաճատուած ու ոգեւոր, փափ-
կութիւն մը ունի որ միեւնոյն ատեն, հա-
սուն ու աղւոր կնկան մը միներուն թոյ-
լութիւնը կը թրթռացնէ։ Մոգիչ աչքե-
րուն մէջ, խորունկ, Լեւանի ջուրերուն
պէս վճիտ, փոխանցիկ, կանանչ ու անմե-
ղունակ նայուածք մը կը լճանայ։ Բայց
հակառակ ատոր, հակառակ իր կարճ ալ
չըջաղգեստին՝ զոր գրեթէ միշտ կը հագ-
նին կրկնըր ամառանոց կամ ճամբորդու-
թեան մէջ եղած ատեններին, ընդհանուր
երեւոյթին մէջ մեղաւոր, անառակ, ամէն
բանի գիտակ հով մը կայ վրան որ, ու եւ է
կերպով անբացատրելի ու անթափանցելի
կը մնայ։ Էրիկ մարդու բալթոյին լայն
թեւերուն մէջը կորուսած նուրբ թաթիկ-

ներ, հաղիւ թէ ծայր կուտան, մարմարի
պէս ողորկ, ճերմակ, անարիւն, ու աղա-
մանդներու յղիանքի մը տակ խեղդուած։
Նմանապէս բալթօին լայնարարձ օձիքէն,
եւեւէջաւոր, անհանգիստ բարձրաւան-
դակի մը վրայէն ճերմակ ժանեակներու
բզխում մը անդրադառնալով կը հոսի ու
կը խաղայ, Լեւանի թեթեւ կոհակներուն
վրայ, ուր փչրուող փրփուրի մը պատ-
րանքը կը գնէ։

Կերեւակայէք որ շատ ժամանակ չեմ
կորսնցներ այս ամէնը մէկ նայուածքի մը
մէջ ամփոփելու անմիջապէս առաջին նրս-
տարանին վրայ անցնելու համար, զսպա-
նակէ մը մղուածի պէս։ Զուարթ զարթ-
նումիս գոհունակութիւնը, առտուան օրին,
զոլորշիներուն գեղեցկութիւնը ու զինոս-
վութիւնը եւ մինակ ըլլալնուս առաւե-
լութիւնը, իր նայուածքին տարօրինակ
խորհրդաւորութեանը միացած, նախայար-
ձակութեան մը իրաւունքը եւ ուժը կու-
տան ինծի եւ առանց հաւատալ ու գնելու,
ես իսկ կիմանամ ինքզինքս որ կըսէ։

—Օրիորդը, կամ . . . —յանկարձ վա-
րանելով.— Տիկինը վերջապէս . . . կը
ներէք . . .

—Տիկինը, կըսէ ժպտով, բայց միեւ-
նոյն ատեն, լրբութիւնս վերէն վար չա-
փող խիստ ու ձիգ ակնարկով մը։

Հակառակ այդ նայուածքին, Տիկինը
. . . ըլլալուն համար, գոհունակութեան
շարժում մը չեմ կրնար զսպել, իբր գործ-
նական մարդ անմիջապէս կը շարունա-
կեմ։

—Տիկինը շատոնց ի վեր հոս ըլլալու
է, բայց ձեռք բերած արդիւնքէն դատե-
լով կենթադրեմ որ պարապ տեղը աշխա-
տած է։ Եւ չիտակը շատ ալ բնական է։
Այսչափ յստակ ջուրին մէջ եւ ասանկ
լուսաւոր տեղ մը ձուկերը կը տեսնան
կոր ձեր բոլոր շարժումները եւ կը կար-
ծէ՞ք որ . . .

—Իրա՞ւ։ Բայց թողէք որ ես աւելի
զրօսանքի համար . . .

— . . . Ինչո՞ւ կըսեն պզտոր ջուրի մէջ
ձուկ որսալ։ Բնական է որ զրօսանքի հա-
մար է։ Բայց միեւնոյն ատեն մեծ հաճոյք
մըն է կարթին ծայրը որս մը բռնելը եւ
անոր՝ յուսահատ դարձարձիլը գիտելը . . .
Մանաւանդ կրնետուն համար մասնաւոր
շահեկանութիւն մը ունենալու է ատ . . .
կըսեմ, մտածում մը սքողելով խօսքերուս
տակ, զոր շուտով կը կռահէ ան եւ չի
կրնալով ժպիտ մը զսպել, բոլորովին կը
մեղմանան իր դիմագիծերը, եւ աւելի նե-
րողամիտ toneով մը կը շարունակէ։

—Ան ատեն ի՞նչ ընելու է . . . Պէտք
է հրաժարիլ . . .

Այս խօսքին ու ժպիտին վրայ, ես ա'լ
աւելի համարձակութիւն առնելով։

—Եթէ անպատճառ կը սիրէք շարու-
նակել, Տիկին, եւթադրեցէք որ ես ձուկ
մը եղած ըլլալի, եւ հաճեցէք ձեր կար-

Թը ինձ երկարելու Կ'ապահովցնեմ ձեզ որ
ես մշտապատրաստ եմ խաճենելու զայն
հոգիք ձեր միտքով առանց ձեզ վարկեան
մը սպասցնելու անքաղաքավար շարու
թիւնը գործելու Մանասանդ սա առաւ
ւելութիւնն ալ ձեր կողմն է որ, որսեր
նիդ հոգեկան չափազանց պղտոր կացու
թեան մը մէջ կը գտնուի արդէն այս պա
հուս . . . ձեզ տեսնալէն, ի վեր, եթէ
կուզէք իմանալ ճշմարտութիւնը եւ զին
քը որսալու համար ձեր ընկերք շարժում
ները չի տեսնելու չափ չլացած է:

—Այդ որսը ձուկ մը բլլալէ աւելի
անառակորդիւն մէկը կերելու կորս Տու
նէն էլած ատեն, առ ատու, չիտովը
այսքան տնտեսարարութեան արդարեւ տնա
գին ձուկ մը բռնելու գողափարին նա
խազարտարարութեամբ շրջալով, վախճալս
կուղաց կոր եւ գրեթէ չուարած եմ . . .

Առաջատեսները իջուցած էր: Ասկէց
աւելին պէտք չկայ, օտար երկրի մը
մէջ, երկու օտարականներու միջեւ բա
րեկամութեան մը հաստատուելուն հա
մար, նախաձեռնող, երբոր սեռերը իրարու
զխտովին հակառակ են, առանց հակառա
կորդ բլլալու անշուշտ. *bien entendu!*

Եւ հակառակ երեւոյթին, ես զինքը
որսաղած էի . . .

Կիրակին տարւոյ մէկտեղ անցուցինք
եւ ըսելը իսկ տակաւին է որ այդ օրու յի
շողութեան մէջ մնացած կիրակիներուն
գեղեցիկագոյններէն մէկն էր: Մէկտեղ
ճաշեցինք: Եւ չիկա, ամիսներով տար

«Մ Ա Ղ Ի Կ» ի թ է Բ Թ () Դ Է (12)

Ա Ն Ո Ւ Չ Ք Ա

(Վ. Ի. Պ. Ա. Թ. Ո. Ի. Կ. Ե. Ն. Է. Ֆ. Ի.)

Է՛ք կրնաք ըմբռնել
թէ Անուշաբ ինչ է,
կրնայ ըլլալ որ հիւանդ
ըլլայ, փախչի և կամ . . .
և կամ ձեզի ժամադրու
թիւններ տայ: Ուրիշ

մը պիտի կրնաք իր գագաթները ծածկել և համ
բերել լայց անիկա չկրնար: Ասկա իր առաջին
պատահարն է. դէշը հոն է: Եթէ դուք ներկայ
ըլլայիք և տեսնայիք թէ ինչպէս կը հեծկտար
ոտքերու փարած, իմ վախերս դուք ալ պիտի
ունենայիք:

Սկսայ մտածել. Կակինին խօսքերը՝ «ձեզի
ժամադրութիւններ տալ» սիրտս սեղմեցին. Ամ
թալի կը թուէր ինծի իր պարկեշտ անկեղծու
թեանը փոխարէն վեհօգի խոստովանութիւն մը
չընելը:

«Այո՛» ըսի իրեն վերջապէս, իրաւունք ունիք,
ձեր քրոջէն նամակ մը ստացայ, ժամ մը առաջ,
ահաւարիկ:

Կակին զոյն առաւ, արագօրէն աչք պտտեց
վրան, և թողուց որ ձեռքերը իյնան ծռակներուն

աշխարհներ, օտարներու մէջ, միամիտակ
ճամբորդող, նստող, ելող, ճաշող . . .
պատկող մէկու մը համար, բան մը՝ որ
աւելի հաճոյալի, անուշ ու պաշտելի բլ
լայ քան ոչ նուազ պաշտելի կնկան մը
հետ գլուխ գլխի, մտերմօրէն նստած ճա
շելը, եւ ան՝ աշխարհի անբաղդատելի
րէն հմայիչ կէտերէն մէկուն վրայ, Զուր
ցերիի բնագեղ երկիրին մէջ, Լէմանի ջու
րերուն մօտ, կանանչներուն առջեւ, Մօն
Պլանին գէմը:

Արգիւզարդը փոխած էր: Առտուն ման
չու հագուածի ու գլխարկի եւ պղտիկ
աղջնակի արդուզարդին մէջ շրջանակ
ուած, հասուն ու մեղաւոր կնկան մը
տպաւորութիւնը կը ցայտէր իր նուրբ
շարժումներէն: Հիմա ալ ասոր հակառակ,
պարուհիի ճոխ ու խտիչ արգուզարդը հա
կասող, իր վճիտ, խոշոր ու զարմանքոտ
կարծես աչքերը, լայն թարթիչներուն խորը
թաղուած, ալ աւելի անբիծ ու խրտչող
բան մը ունին, որոնց վրայէն երբեմն սե
լամաղձութեան հոսանք մը կը սահի: Հա
կառակ իր աղւոր հասակին, մանրուկ ոտ
քեր ու ձեռքեր՝ օրոնք ճերմակ կիսակօ
շիկներ ու ձեռնոցներ կը կրեն. նա
նապէս ճերմակ, ու մարած մանկական
պղտիկ ծագիկներով հեռուէն հեռու կէտ
կիտուած շրջադրեալ մը, շարք շարք սեւ
ժանեակներով ու թիւնէլի պէս զոյգ գիծի
վրայ երեւցող ու կորսուող, ելեւէջող
ժապաւններու տակ ծանրաբեռնուած
մեղրագոյն մետաքսէ միւրօնի մը վրայ

վրայ: Զարմացումը որ կ'երեւար դիմադրեցողուն
վրայ կրնար ծիծաղալարժ համարուել թէ այդ
միջոցին խեղալու փափոք ունենայի:

Գուք, պատուաւոր մարդ մըն էք, ըսաւ ինծի,
բայց հորէն բաւական շփոթեցուցիչ պարագայի
մէջ կը գտնուիմ: Ինչպէ՞ս, ինձմէ կը խնդրէ որ
փախչիք և այս նամակին մէջ կը խոստովանի ան
խոհմանութիւն մը ըրած ըլլաւ . . . Բայց երբ ժա
մանակ ունեցաւ ձեզի գրելու և ինչ էն իր գի
տաւորութիւնները ձեզի նկատմամբ:

Զինքը վստահացուցի և ջանացինք որչափ որ
կարելի է պաշարելու թեմա խօսակցել բռնելիք
վարմանքներուն վրայ: Ահաւարիկ թէ ինչ որո
շեցինք ու և է դժբաղդութեան առաջըր առնելու
համար, հաւանեցանք որ ժամադրութեան երթամ
և ինքզինքս բացատրեմ անկեղծօրէն Անուշաբին,
Կակին յանձն առաւ տունը մտալ նամակէն տե
ղեկութիւն չունենալ կեղծելով և վերջապէս
համաձայնեցանք որ երեկոյն զիրար պիտի տես
նենք:

—Բացարձակ վստահութիւն ունիմ ձեր վրայ,
ըսաւ ինծի ձեռքս սեղմելով, թէ զինքը խնայեցէք
և թէ զիս, թէ և դարձեալ ստիպուած ենք մեկ
նիլ վաղը, աւելցուց ոտքի ելնելով, քանի որ
յայտնի է թէ չպիտի ամուսնանաք իր հետ:

—Մինչեւ այս երեկոյ ատեն տուէք ինծի,
պատասխանեցի:

—Լա՛ւ, բայց գիտեմ որ չպիտի ամուսնա
նաք:

Գուրս ելաւ, անվանին վրայ նետուեցայ և
աչքերս գոցեցի. գլխի պտոյտ ունէի. շատ մը
տպաւորութիւններ մէկէն հարուստած էին գը
լուխ. Կակինին դէմ կը նեղանայի իր անկեղ
ծութեանը համար, ինչպէս Անուշաբին դէմ. իր
սէրը ուրախութիւնով կը լեցնէր զիս . . . այլ սա
կայն դուք մը կը գտայի ներս:

չըջնջելով, գրգռիչ ու սիրալի շնչիւն մը
կը հանէ: Երկար ու լայնցած թեւերով,
սեւ ժանեակներով վերջացած նուրբ մե
տաքս կրկնոց մը մինչեւ ծռակներ կը
ծածկէ, տակի փալուռն սպիտակութիւնը,
այեկոծութիւնը ու փրփուրները եւ կը
ներդաշնակուի իր վերեւը հովանոցի պէս
բացուած ու տարածուն սեւ գլխարկին ու
թեւածող փաղիւռն փետուրներուն հետ:

Շատ զուարթ ճաշկերոյթ մը եղաւ
ան, ինչպէս կը զուշակուի արդէն, տըր
ուած պայմաններէն: Բայց ան, իր առա
ւելութիւններուն հետ ունեցաւ նաեւ իր
ոչ հաճելի կողմերը: Օրինակի համար միս
մինակ էինք, կանաչներով երեք կողմէն
գոցուած սիրուն չալէի մը պատշգամբին
վրայ, որուն չորրորդ կողմը լիճք կը տա
րածուէր կոնակի վրայ, մերկ փորը խաղ
ցընելով արեւին համարյոյններուն տակ: Եւ
այդ միայնութիւնը ինծի պէտք էր պա
տենութիւնը տալ, օտքերս քիչ մը աւելի
առաջ քշելու սեղանին տակէն, ինչպէս
չըթուեքս՝ վրայէն: Բայց ահա հոգ էր
գժուարութիւնը: Կիրակին ինծի հետ ան
ցնելու խնդիրքիս հաւանութիւն յայտ
նելէ Կոտայ, երկու պայման առաջարկած
էր ինծի, զորս ուզէի չուզէի ընդունելու
հարկադրուած էի: Եւս, հասարակ քա
ղաքավարութիւնը եւ պարզ կնամեծա
րութիւնը անանկ կը պահանջէին եւ յե
տոյ հակառակ պարագային քայլերուս
վրայ ետ գտնալէ զատ ուրիշ բան չէր
մնար ընել ինծի: Առաջին պայմանն էր,

Ձեի կրնար բացատրել թէ ինչ բան զայն
մղած էր իր եղբորը խառնվածութիւններ ընելու
ինչ որ սակայն ճշմարտութեամբ անհրաժեշտ
հրամաճեցութիւն էր յանկարծակի և գրեթէ
վայրկեան մէջ որոշում մը տալու հարկադրուած
ըլլալու:

—Տասն եօթը տարեկան աղջկան մը հետ ա
մուսնանալ, իր նկարագրով, անկարելի է, կը
գոչէի ոտքի ելնելով:

Ժ.Ե.

Արշաւած ժամուն Հոգեւոր անցայ և առա
ջին անձը որ հանգիստեցայ գետափին վրայ նոյն
պղտիկ մանչն էր որ առտուն եկած էր, ինծի
սպասելու ձեւ ունէր. «Օրիորդ Աննան կողմէն»
ըսաւ, ձայնը կամացցնելով և ինծի յանձնեց
բարձ մը:

Անուշաբ ինծի կ'իմացներ թէ ժամադրու
թեան տեղը փոխած էր, ինծի կ'ըսէր թէ պէտք
է ժամ ու կէսէ մը ետքը գտնուել ոչ թէ մատ
ւան մէջ այլ Տիկին Լուիզի տունը, պէտք էր
դրանք զարնել, մտնալ և երեք յարկ վեր ելնել:

—Նորէն Այո՛, ինծի հարցուց պղտիկ տղան:

Այո պատասխանեցի և ուղղուեցայ գետափին
երկայնքին. բաւական տեսնի չի գար տուն վերա
դառնալու համար եւ փողոցներուն մէջ թափա
ռել չէի ուղեր: Քաղաքին պատերուն ետեւ պղտիկ
պարտէզ մը կը տարածուէր, գնդախաղով և տա
նիքով մը ծածկուած, աստին անդին սեղաններ
գտնուէր խմորներու համար, հոն մտայ:

Տարեց Գերմանացիներ գնդակ կը խաղային.
գնդակները կը թաւալէին տղմուկով, բացառան
չութիւններ կը լուռէին երեքմի: Պղտիկ սիրուն
սպասուհի մը աչքերը արցունքներէն ուռած դա

իր ներքին կեանքին վրայ որ եւ է հար-
ցում չընել իրեն, ստացաւ միայն շնորհ
նկիւն ինձ գիտնալ թէ զուարթ չէր ան-
ել թէ ամուսինը մէկ երկու օրէն պիտի
զար առնել ու տանելու զայն, ամիսուան
մը օգտօրէնութենէ հետքը, որու միջոցին
շարաւոր երկու անգամ գրեթէ կանոնա-
ւորապէս կուգար զինքը տեսնալու: Երկ-
րորդ՝ առանց իր արտօնութեան ձեռքս
ձեռքին չի գպցնել: Ու զածնող չափ կր-
նաք ենթադրել թէ որչափ պաղած կրնայ
ըլլալ անհանգարտ ձուկի եռանդս, իր աս-
մուսինին այսօր վազը գալու եւ վերջ-
նապէս զայն առնել տանելու լուրին եւ
միայն արգելքին հանդէպ, որ այնչափ ա-
ւելի անտեղի էր որչափ առաջին պայմա-
նով խոյ, արդէն հապճեպ գործունէութեան
մը պէտքը կըզգացուէր: Ասոր փոխարէն
լեզուի ու խօսելու անսահման ազատու-
թիւն մը կը պարգեւէր ինծի: Կրնայի ու-
զածիս չափ մերկապարանոց երթալ:

Թերեւս ասկից տասը տարի առաջ
գոհանալի ատով: Բայց այսօր բաւական
հետեւ եմ պատանկան ալդ տեսակ մը
գոհացումէն, միամիտ մը ըլլալով հան-
դերձ:

Ատեն ատեն սակայն, իմ ալ ներսէս
մեղամաղձութեան հով մը կանցնէր: Կը
խորհէի: Ասանկ կնիկ մը, մեծահարուստի
այ կին, ապուստօրէն, երիտասարդ, աղ-
ուս, պաշտելի, ներքին կեանք մը ունէր
որ տիրուր էր, նոյն իսկ իր խոստովանու-
թեանով: Եւ անխոստովանելի վեճէն իր

պանդոկին մէջը իջեւանած եւ գրեթէ ա-
միս մը իրեն բնակակից ու սեղանակից
եղած մէկ բարեկամէս իմացայ որ ամբողջ
ամիսը, միշտ լուրջ ու վերապահ ընթացք
մը ունեցած էր ամենուն նկատմամբ եւ
իր անհատատի գոնայուն հետ, իմ ալ
զարմանքս պզտիկ չեղաւ այն շատ սի-
րուն ու սերտ համարձակութեան ու հա-
մակրութեանը համար զոր ցոյց տուաւ
ան ինծի, առջի վայրկեանէն իսկ եւ իր
գրեթէ մեկնելու, վերջին այդ օրերուն:

Ամբողջ ճաշի տտեն, երբ ես սանձար-
ձակ կ'արշաւէի լեզուով, քանի որ ուրիշ
բան չէր մնար ինձ բնել, մանաւանդ ա-
նոր ամէկուտ ու յանկարծական շիկնում-
ներէն խթանուած, ան՝ գրեթէ առանց
ուտելու, աչքերուս մէջը ընկզմած, նայ-
ուածքովը զիս պաշարած, սուրբի մը առ-
ջեւ պիշ հակցողութեան մէջ ինկած ցա-
ւագորի մը պէս, մտազբաղ, անշարժ կը
մնար, երբեմն ստիպումներուս վրայ սթա-
փելով եւ պուտ մը գինի միայն խմելով:
Ձէի հասկնար եւ հետաքրքրութիւնս ա-
ւելի կը մտրակուէր: Գլուխս ալ բաւա-
կան տաքցած էր, բայց միշտ անկարող
կը զգայի ինքզինքս, գծուած արգելքնե-
րուն սահմանէն դուրս սպրդելու, այնքան
վճռական էր երեւոյթը, զանոնք ինծի
յարգել տալու մասին եւ այնքան մեղքը-
նայիք էր միեւնոյն ատեն իր աղաչական
գրեթէ նայուածքը: Կարօտցած իր մէկ
սիրականին կը նմանէի արդեօք: Իր
տղօն, եզրօրը, կամ նոյն իսկ իր սի-
րովին անգեղայ կամ ներկայ . . .

Վերջէն կամաց կամաց, ծառուտե-
րուն մէջէն քալելով, անցնելով, բարձրա-
նալով խրեցանք բնագործակ ու չքեղ
բարձր մը մէջ: Մարդ չի կար թեւ
մտայ: Վնաս մը չի տեսաւ ատոր մէջ
կերեւայ, մանաւանդ որ գինիէն թուլցած
էր եւ զառիւլերէն ելլալու համար կը
կրթնէր ինծի, բան մը որուն համար զգա-
ցած հաճոյքէս, ոտքս գեանէն կը կտրէր,
ինչպէս կրօնէն: Միջոց մը կամաց մը ծոկ-
լով, իրը թէ գեանէն տերեւ մը առնելու
պէս, ձեռքը, մանրուկ, կակուղ ձեռքը
պագի: Չայն չի հանեց: Ասանկով précé-
dent մը ստեղծած ըլլալ կարծեցի: Քիչ
մըն ալ յանդգնելով, չրթունքս երերակա-
լէն յառաջացան զէպ ի իր չրթունքը: Ար-
դեւքն ալ միւս կողմէն չուշացաւ յառա-
ջանալու, եւ թեւ մոնայրու արդէն ձեռ-
քս ունեցած առանձնաշնորհումս ալ վրայ
տուի ատանկով:

—Pas de bêtises!

Ծառերը չորս կողմէն կը բարձրանա-
յին խիտ ու խուռն, խոռացած, կանանչ,
գեղին, ժանգեգոյն եւ նոյն իսկ կակար-
միր: Թեթեւ հովի մը հետ ամէն գոնէն
ալ տերեւներ կը թափփփէին վար պր-
տուտքելով: Լայնախիտ ու հինաւոր
ծառի մը վրայ, բազմաթիւ սկզբնատուտեր,
ամէն կողմէն ճաթնառն քներ բացած էին
անոր կոշտացած մորթին վրայ: Ես ալ
ուղեցի մերինը փորագրել, մեր մէկ օր-
ուան, գրեթէ բոլակական հանդիպումը
զէթ հին, ալդ ստուերայից ու խորհրդա-

ընթերցի բարձր մը բերան: Երբ երեւին նայեցայ,
մէկ կողմ գարձաւ մէկէն եւ հեռացաւ:

—Այո՛, այո՛ միմիջեց խոշոր մարդ մը կարմիր
երեսներով որ մօտս նստած էր, մեր Հանընը այ-
սօր շատ տխուր է: Իր նշանածը մեկնեցաւ: Այդ-
միջոցին իրեն կը նայէի, անկիւն մը քաշուած,
մէկ երեսը կրթնցուցած էր ձեռքին եւ խոշոր ար-
ցունքներ յամբօրէն կը հոսէին մատներէն վար:
Մէկը դարեւուր ուղեց, անկիւն բարձր մը բերան
է գնաց իր տեղը նստաւ: Այդ տխուրութիւնը ինծի
փոխանցուեցաւ, սկսայ տրամաւթեմը եւ մտահո-
գութիւնով խորհիլ ժամագրութեանս: Թեթեւ
աշտով մը չէ որ կ'երթայի այդ հանդիպումին
պէտք չէր, որ ինքզինքս յանձնէի բաժնուած սիրոյ
մը ուրախութիւններուն, հոն պէտք էր որ խօսքս
բանէի, գծուած գործ մը կատարէի: «Կրակին հետ
խաղալը անխնայութիւն է: Այս բնութեւ ձեռք որ
գործածած էր Կրակին իր քրոջը վրայ խօսելով
սուր նետի մը պէս թափանցած էր մինչեւ հագւոյս
խորը: Այլ սակայն երեք օր առաջ չէ՞ մի որ այն
նաւուն մէջ իսկ որ հոտոնքէն կը քշուէր, չէի՞
առնջուած երջանկութեան ծառուէն: Հիմակ այդ
ծառուէր կրնայի յաղեցնել եւ կը վարանէր: Այդ-
երջանկութիւնը կը մերժէր, ինքզինքս ստիպուած
կ'ըզգայի մերժելու: Ինչ որ անակնկալ ունէր իր
մէջ զիս կ'հարգէի: Նոյն իսկ Անուշքան իր
եռանդաւոր գլխով, իր գաւառաւորութեամբ, այդ
անարկական եւ հրապուրանքով լեցուն աղջիկը, կը
խոստովանեմ անկեղծօրէն, ինծի կը վախճնէր:

Այս զգացումները երկայն ատեն իմ մէջս
կռուեցան: Երբեք չեմ վայրկեանը կը մօտիկնար:
«Ձեմ կրնար հետը ամուսնանալ ընի ինքնիքնս,
վերջապէս, անկիւն չափի գիտնայ որ զինքը սի-
քեցի»:

Երբ, թաւէր մը գրի խեղճ Հանընի ձեռքը

(շնորհակալ իսկ չեղաւ) եւ ուղղուեցայ դէպ ի
Տիկին Լուիզի առնել:

Նրեկայեան ստուերները կ'իջնային արդէն օ-
դին մէջ եւ մութ փողոցին վրայէն կը տարածուէր
երկրի տնձուկ գոտի մը, մարը մանող արեւէն
շառագունած, կամաց մը դրանը զարկի, անմիջա-
պէս բացուեցաւ:

Ամբողջ անցայ եւ բացարձակ մթութեան մը
մէջ գտնուեցայ:

«Հոսկէ, ըսաւ ինծի կոտորած ձայն մը, ձեզի
կը սպասեն»:

Թաթիլ փակելով քանի մը քայլ տալի, ոտկուտ
ձեռք մը բռնեց ձեռքս:

—Դուք էք, Տիկին Լուիզ հարցուցի:

—Այո՛, պատասխանեց նոյն ձայնը, ես եմ,
իմ գեղեցիկ երիտասարդս:

Պառաւր ինծի շատ ցից սանդղակէ մը վեր
առաջնորդեց եւ կեցաւ երրորդ յարկը այն ատեն
պզտիկ եւ տկար ըլլալով ճանաչայ քաղաքապետին
այլ ինչ խորշած գէմը: Խորամանկ եւ մեղմ ժպիտ
մը կէս մը կը բանար իր ակապաղաւոր բերանը եւ
իր մարած աչքերուն ծամածաւթութիւններ ընել
կուտար, ինծի դուռ մը ցուցուց. ջրոտ շարժու-
մով մը բացի եւ ուժգնօրէն գոցեցի ետեւէս:

ԺՂ.

Պզտիկ սենեակը ուր կը գտնուէի բաւական
մութ էր եւ քիչ մը տտեն անցաւ մինչեւ որ Ա-
նուշքան տեսայ:

Պատուհանին մօտ նստած էր մեծ շալի մը
մէջ փաթ տուած, զլուխը դարձուցած գրեթէ
ծածկած, երկչոտ թաւուր մը պէս, իրեն համար
խորունկ գութ մը զգացի, իրեն մտիկցայ բայց
անկիւն գլուխը աւելի դարձուց:

—Անուշքան, ըսի իրեն ցած ձայնով:

Մէկէն ասդին դարձաւ եւ ուղեց նայուածքը
ուղղել իմինս, բայց ուժը չուեցաւ, իր ձեռքը
առի, բայց անկիւն մեռելի ձեռքի մը պէս անշարժ
եւ ցուրտ մնաց իմինս մէջ:

«Կ'ուզէի, ըսաւ ժպտելու համար ջանք մը
ընելով . . . բայց իր տեղին չընէր չկրցան . . .
կ'ուզէի . . . ոչ, անկարելի է,» միմիջեց եւ լռեց.
իրաւումը ձայնը կը տկարանար իւրաքանչիւր բա-
ռին:

Իր մօտ նստայ:

«Անուշքան, իրեն անգամ մըն ալ,
եւ իմ կարգիս բաւ մը չկրցայ տեսնել: Եւ իմ
ուսթիւն մը տիրեց, իր ձեռքը իմինս մէջ բռն-
նելով հիացումով կը նայէի իրեն, ընկճուած,
գծուարաւ կը շէշէր եւ կամաց մը կը խածնէր
ստորին շրթունքը որպէս զի կարենայ զոպել ար-
ցունքները որ հոսիլ կ'ուզէին, կը շարունակէի ի-
րեն նայիլ: Իր անշարժ եւ վախկոտ գիւրքին մէջ
խորապէս յուզող տկարութեան մը արտայայտու-
թիւնը կար, կարծես թէ անշուշտ ինկած էր այդ
աթոռին վրայ ուրկէ չէր կրնար շարժել, սիրտս
գլխութեամբ լեցուեցաւ:

—Անուշքան, ըսի իրեն ցած ձայնով:

Յամբօրէն աչքերը դէպ ի ինծի բարձրացուց:
Օ՛հ կնոջ նայուածքը որուն սիրտը նոր բաց-
ուած է սիրոյ, ուր բառեր գտնել քեզ նկա-
րագրելու համար . . . այդ աչքերը կը պաղատէին,
կը հարցաքննէին, ինքզինքնին կը յանձնէին . . .
չկրցայ անոնց գիմարել, նրբին կրակ մը սուրաց
երակներուս մէջ, ձեռքին հակեցայ եւ զայն ծած-
կեցի համբոյրներով:

(Դուրս ելանքի)

պահ խորշին մէջ յաւերժացնելու համար թեւէս քաշեց եւ քիչ մը փնտռտուքէս ետքը տարաւ զիս շատ նուրբ ու նորատի ծառի մը առջեւ, որուն փափուկ մորթին վրայ ոչինչ եկած էր տակաւին պղծել իր մատաղատի ազդեցական արարատութիւնը: Հասկցայ: Իր եւ իմ անուններուն սկզբը նատառեցրը գծագրեցի, — մանրանկարիչի ճաշակով ու ճարտարութիւնով՝ որ իր հիացական շնորհաւորութիւններուն տեղի տուաւ — եւ այնչափ սերտ կերպով իւրարու մէջ մտած անցած որ զինքը նուրբ մը պէս կարմրեցայ: Հասկցայ:

Այդ ծառին վրայէն իսկ, բարակ ուստիկ մը փրցուց, որուն վրայէն երկու տերեւ կային իրարու միացած ցօղուններով: Զատեց, մէկը թղթապանակիս մէջը դրաւ ինք, ձեռքովը, միւսը մատներուն ծայրովը անհետացուց լանջքին մէկ ճեղքին մէջը, ուր ակնարկս կարօտով, կէս ճամբան կստեցայ:

— Ես միշտ սիրած եմ, դեղնած կամ կարմրած տերեւ մը պահել, իբր խորհրդանշան եւ իբր մեզի խորհիլ տուող, անկումին, աշունին, ծերութեան, մեռնելուն վրայ . . .

— Ես ալ ընդհակառակը կը խորշիմատոնց վրայ խորհելէ, եղաւ իր կարծ ու սքողումը պատասխանը, երկվայրկեանի մը չափ թարթիչները թարթափելով եւ ճնշելով երկու ուռած կաթիլներու վրայ որոնք շուտով փարեցան ու գահավիժեցան վար:

Քիչ մըն ալ թափառելէ ետքը կը հասնինք Արիանսի փառաւոր թանգարանին առջեւ: Հմայիչ տեսարանի մը առջեւ, կանաչագեղ բլուրի մը գագաթը, աւազաններով ու արձաններով պաշարուած, իր լայն պատշգամբ կերկարէ ան առաջ եւ իր յոխորտ գմբէթ՝ երկինք, Չենք կշտանար ժամերով պտտելով մէջը, ամէն կողմ, բոլոր յարկերը, սրահները, արուեստի ու չքեղանքի արտադրութիւններով լեցուն: Պեղծական անսահման հին կապերտներ, պատմական անցքերով զրուագուած, համախարհային ու աշխարհահռչակ յախճապակները, հնութիւնները, նշանաւոր պատկերները, ճոխ մատենադարան մը՝ ուր ամէն լեզուէ կտակարաններու հաւաքածոյին մէջ հայերէն Սաղմոս մը, կուրծքը բաց, իր քառակուսի գիրերը կը ներկայացնէ զարմացած նայուածքներու: Ոսկեղէն անօթներ, ոսկի ու արծաթ զարմաներու հաւաքածոներ՝ ուր օսմանեան լիրան, մէճիախէն ու ստորաքաղաքներու իմ կարօտս ու ընկերակցիս հետաքրքիր հիացումը կը գրգռեն: Ազամանդակապ յիշատակներ, պատուանշաններ, արքայական զարդեր, պատկերներ, արեւելահամբաւ ու նրբաթել, չեմ գիտեր որ թագուհիին վրան առած սեւ ու ճերմակ, միակրօտ ու մեծարուեստ ժանեակներ անսահման մեծութիւնով ու կղզուած՝ սպա-

կեւոր դարաններու մէջ, կանացի սքանչանքներու առարկայ: Պատկերներու սրահին մէջ Ֆլաման նկարիչի մը վրձինէն ժայթքած երկու կենդանի ու դեռաւոր գլուխներ, որոնք յափշտակուած, շրթունքներն միացուցած համարյոք մը կը բերեղացնեն անշարժ, տեւական, դիւթական: Ընկերակցիս հոն յառած կը մնայ: Ես ալ իր աչքին մէջը կը մխեմ նայուածք: Կր զգայ ու անդին կը դառնայ:

Պատշգամբին վրայէն տեսարանը անգուցական է: Կանանչ լեռներ, կանանչ ջուրեր, քաղաքը ասղին, փլլաներ՝ անդին, հոս Ռօշիլտի զգեակը՝ իր անհուն բարքով հոն՝ երկթեւի առագաստներ կը ճախրեն, վերը՝ ամպի ճերմակ ծուէններ կը պտուտքին թիթեռնիկներու պէս, Մօնպլանի ձիւնապսակ ու արեւափայլ մեծ ջահին շուրջը, իրիկուան խոնաւութեան ու առաջին ստուերներուն հետ վրան խոյանալու ու պատատելու համար զայն:

— Այս օրը կրկնապէս անմոռանալի եւ ինծի համար գեղեցիկին նուիրուած օր մը եղաւ, որուն նմանը չեմ յիշեր ունեցած ըլլալ երբէք. կեանքիս մէջը, կրօնի Գեղեցիկ քաղաք մը, գեղարուեստի հաւաքածոներ ու զօրօն-գործոցներ, բնութեան ազդեղ հրաշալի տեսարաններ եւ պաշտելի Տիկին մը . . .

— Allons donc, malin !

— Տեսէք սա Մօնպլանը, Խնչ կայ աշխարհի վրայ որ կարելի ըլլայ բազմաթիւ անոր: A propos, վաղը Մօնպլանի պիտի ելլամ, Մօնպլանը աւելի մօտէն ու աւելի յստակ դիտելու համար, քանի որ առեւ պիտի չունենամ մինչեւ Շամունի երթալու: Ասով հանդերձ Մօնպլանին ալ հոս տեղի ոչ նուազ գեղեցկագոյն excursionներն մէկն է: Գացա՞՞ք: Ո՛չ, Գոնէ՛ կը հաճիք ինծի ընկերանալ վաղը: Հաճոյքս կրկին պիտի ըլլայ: Չեմ կարծեր որ աս ալ կը մերժէք . . .

Ապահովաբար պիտի մերժէր, եթէ վերջին պարբերութեան վրայ ուժով կոխած չըլլայի:

— Եթէ արգելք մը չըլլայ . . .

— Այսինքն . . .

— Եթէ չի գացած եւ եթէ մինակ ըլլամ, սիրով պիտի ուղէի ընկերանալ քանի որ կըսէք թէ տեսնալը կարժէ, եւ իմ գալստ ալ ձեզի հաճոյք կը պատճառէ:

Թանգարանէն քաղաք դառնալու համար, էն երկար ու թանձրախիտ ուղիները զատելով նորէն մտանք մութ ու խորհրդաւոր ծառուտներով կազմուած անտառակին մէջ եւ հակառակ բոլոր ջանքերուս ու յանդուժութիւններուս չի կրցայ միակ համարյոք մը փրցնել բերնէն: Ի զուր տեղին անստգիւտ բանաստեղծականութիւնը ու Ֆլաման նկարիչին վրձնած կտաւը վկայութեան կը կանչեն: Անդրդոս ուելի կը մնայ: Կեռասի մը պէս հաստ ու

պղտիկ, ողորկ ու պլորիկ այդ շրթունքը իր արիւնի գոյն վառքով, արիւնս կը վրթկեցնէր այնչափ ուժով որչափ արգելք կը թմբէր անոր խոյանքը: Բայդ այդ խեւանքիս մէջ, բաւական միտքի յստակատեսութիւն ունէի դեռ զգալու համար որ պայծար մըն ալ իր մէջը կը մզուէր կ'որ. նոյն իսկ ինծի դիմադրած ատենը, ինքզինքին հետ կոռելու երեւոյթը ունէր եւ բոց նայուածքէս միշտ խուսափելու աշխատիլը, չի տկարանալու նախազգուշութիւն մը չէր միթէ: Չի յօսուածատեցայ եւ ալ այնչափ եղաւ որ, ստիպուեցաւ յանկարծ:

— Շատ աղէկ, վաղը . . . րսելու, միշտ մտազբաղ, աչքերը տարտամ հեռուն:

— Ինչո՞ւ ոչ այսօր, բացազանչեցի այն ատեն, կէս յաղթանակ մը երեւակայելով: Լաւ է այսօր քան վաղը: Մանաւանդ որ վաղուան գալը ալ թէական է, շարունակեցի մտերմօրէն դուգելով զայն: Պիտի ձգես երթաս զիս անդարձ կերպով: Մէկ համարյոք, տուած մէկ տերեւէ՞ք շատ աւելի անուշ ու անջինջ յիշատակ մը պիտի ըլլայ ինծի:

— Վաղը, կրկնեց ան, անայլալ կերպով, ծածանուտ ջուրին վրայ վերջապէս հաստատ կէտի մը վրայ կոխողի մը պէս, իբր միակ պատասխան, մերժումէն սաստկացած ու գրգռուած փափաքիս:

Մէկէ աւելի անգամներ խնդ արիւնս թելագրեց ինծի վրան նետուիլ մէկ ուստուով: Բայց չեմ գիտեր որ միամիտ մըն էի արգեօք խորհելով որ աւաղակութիւն մը պիտի ըլլար այդ եւ իր արհամարհանքը պիտի հրաւիրէի վրաս, այնքան անակնկալ ու թանկագին համակրութեան մը տեղ: Սա աղէկ կը յիշեմ սակայն որ, յօժարաւ կամ սիրտի ուղէի զրկել ինքզինքս այնչափ բազմացած այդ մէկ համարյոքն, քան թէ կնկան մը, մանաւանդ ատանկ կնկան մը արհամարհանքին ենթարկուի:

Այս տատանումներով, բաբախումներով, փոխիլփոխութիւններով քաղաք հասանք: Վերջապէս վերջանալու վրայ էր: Եւ պանդոկէն քիչ անդին բանտէն արձակուողի մը գոհունակութիւնովը լայն շունչ մը առնելով, կաթնաթոյր իր ձեռքը երկարեց ինծի, ինքնաբերաբար, զոր համբուրեցի սրտովին եւ հարցուցի խընդուն:

— Հապա շրթո՞ւն . . .

— Վաղը, ըսաւ ան, հաստատ չեշտով մը, ընդմիջելով զիս:

Հետեւեալ օրը, ժամադրութեան ժամանակին անցնելէն ետքը, երբոր չեկաւ, որոշեցի մինակ ելլալ Մօն-Սալէլ, քանի որ ուրիշ տրամադրելի օր չունէի ալ: Կորսնցուցած համարյոքս աւելի, տրամած կը մտածէի այն հաճոյքներուն վրայ ուրոնց նախազգուշ պիտի ըլլար ան եւ արդէն այդ չէր ընդդիմութեան միակ զօրաւոր պատճառը, հրապուրիչ այդ կնկան:

որ գարշելի պչրուհիի մը չափ խաբեբայ, լիտի, կեղծաւոր կը գտնայի հիմա, եկած չլլալուն համար:

Զարմացումս որչափ մեծ եղաւ սա. կայն, երբոր հոն գտայ զինքը, ճաղատ ծերուկի մը թեւը մտած, — որ բազմադանձ զրամատէր մըն է եղեր եւ իր ամուսինը, — եւ սպասելով հարկաւ երթալուս, քանի որ ապահով էր ատոր կանխաւ: Ազ. որ եւ տեսնալու արժանի տեղ մը ըլլալը ինձմէ՞ իմացած ըլլալուն համար էր որ եկած էր հոս այսօր, թէ ինծի վերջին անգամ մին ալ հանդիպելու համար: Զեմ գիտեալ Բայց սա գիտեմ որ, բարեկեց զիս գաղտուկ մը, շատ նազեկի մպիտով մը, որ միեւնոյն աստեւ կարգիլէր սակաւ ինծի մօտենալ իրենց: Կանգ առի: Քովէս անցան եւ կա. նազի ինչ հնարիմացութիւն բանեցուցած պէտք է ըլլայ որ իր ամուսինին մէկ խօսքին, շատ բնական եղանակով մը եւ ինձմէ լսուելու աստիճան բարձր ձայնով մը.

— Վա՛ղր... պատասխանեց, աչքով զինքը հարցաքննած պահուս իսկ:

Զի կրցայ հետեւիլ: Գացին:

Հետեւեալ օրը, զուր աս զուգագիպութեան նայեցէք որ կայարանին մէջ, Լօղան երթալու համար, տոմսակ առնելէ ետքը, լրագիր մը գնած եւ վայրկեանի մը համար, երբ առաջին ակնարկէ մը կանցրեմ զայն, յակարծ կը տեսնամ էրիկ-կնիկ, ճամբորդի հագուստներով, որոնք ներս կը մտնան, ետեւնուն սնտուկներով, ծրարներով: Մերուին կ'երթայ տոմսակ գնելու, երբ ան ինծի կը մօտենայ:

— Բնաւ չի պիտի ներեմ... կրակսիմ, առանց ժամանակ կորսնցնելու եւ նեղսրտութիւն կեղծելով:

— Վա՛ղր, կը պատասխանէ ան ինծի, անխառն ու խնդալով եւ ամուսինին ետեւէն, կ'ուզողուի զէպի P. L. M. ի կառախումբը, առաջին կարգի վակօն մը՝ որուն վրայ Բարիք գրուած է խոշոր տառերով:

Զեմ գիտեալ որ լուրջ էր, հետս գուարս ճացաւ, պարզ coquetterie մըն էր ըրածը, թէ հաւատարիմ մնալ ուզեց իր խըռֆած ամուսինին, բայց առաջին սրբունեղութիւնս անցնելէն ետքը, սա գիտեմ որ, հիմա երախտապարտ կը մնամ եւ իրեն, այնքան ղղձացուած մէկ համբոյր մը անգամ ինծի մերժած ըլլալուն համար: Այդ կինը, սիրոյ մէջ, անմատչելին, իտէային հրապուրը ճանչցուց ինծի: Որովհետեւ սիրային կեանքիս սկիզբէն մինչեւ այսօր, չէ թէ միայն համբոյրի մը, բէճ հապա ինչի՞ որ բաղձացած եմ, տիրացած եմ: Եւ սակայն, միշտ, նախնական գոհունակութիւն մը, լուծուած է յագեցուծի, նոյն իսկ տաղտուկի մէջ, ինչպէս կտոր մը չաքուր, ահագին քանակութիւնով ջուրի մէջ: Թերեւս անկէց աւելի գիզե-

ցիկ, հրապուրիչ, պաշտելի կնիկներ, անկէց շատ աւելի հաճած են հաճութեան շնորհել ինծի: Բայց ամէնքն ալ վերջապէս, շատ բան կորսնցուցած են իրենց զիջողութիւններուն հետ եւ իրենց վերջին գաղտնիքին հետ, իրենց հրապուրին յետին հիւլէն ալ հասարակցած, ցնդած է: Գրեթէ զղջացուած են: Մինչդեռ սա, կ'ուզէ պարզ պչրուհի մը ըլլայ, կ'ուզէ պարկեշտ ամուսին մը, միշտ անմատչելի, թարմ ու վառ պիտի մնայ երեւակալութեանս մէջ, իր նուիրած կանանչ տերեւին պէս եւ քանդակուած՝ մեր իրարու մէջ անցած սկզբնատառերուն պէս: Իր բարկութեան գոհացումէն իսկ մեռնող մեղուին պէս, միշտ գոհացումէս թունաւորուող ու մեռնող փափաքիս տեղ, հիմա, այդ գեղուհիին համար յաւերժօրէն ղղձացուած համբոյրի մը երազը պիտի թրթռայ չրթունքիս վրայ, որուն միշտ ներգաշնակ ձայնի մը կոհակները պիտի գան բաղխել:

— Վա՛ղր...
Աս չէ՞ իտէայր:
(ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՏՈՀՄԻԿ)

ԻՆՉ ԿԵՍԷ ՕՐԷՆՔԸ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՊԱՀԱՐՁԱՆ
(ՄԵԿԵԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ)
Գրեց ԴՈՏՐԻԱՍԱՆԹՈՒՆԸՐԻ
ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ
(Շար. քիւ 2—12)

58. — Կարգ մը հանդիպագիծ ազգականներու: — Յօդ. 174ի համեմատ. «Մընողներ չեղած ատեն, եղբայրք եւ քոյրք, հօրեղբայր, մօրեղբայր, հօրաքոյր, մօրաքոյր, հօրեղբօրորդի կամ հօրեղբօրաղջիկ, երբոր չափամաս եմ, կրնամ միմիայն հետեւեալ երկու պարագայներուն մէջ ընդդիմութիւն յարուցանել: — Նախ երբոր բնական կամ ժողովի հաւանութիւնը չի առնուած: — Յետոյ, երբոր ապագայ ամուսինը մտային խանգարում ունի»:

Վերոյիշեալ ազգականները, այն ատեն միայն իրաւունք ունին ընդդիմութիւն յարուցանելու, երբոր ծնող, չի կայ: Եւ յետոյ օրէնքը որոշ դասակարգութիւն մը չի դնէր անոնց մէջ, որով ամէնքն ալ հաւասարապէս եւ միեւնոյն ատեն կրնան գործադրել ընդդիմութեան իրենց իրաւունքը: Այդ ազգականները պէտք է որ չափահաս եղած ըլլան, որով ըսել կուզուի թէ ոչ միայն անչափահասները, ընդդիմութեան իրաւունք չեն վայելեր, ատոր տարակոյս չի կայ արդէն, այլ նոյն իսկ իրենց խնամակալին ձեռքով չեն կրնար

գործադրել ատանկ իրաւունք մը: Վերջապէս, ընդդիմութեան իրաւունքը կը պատկանի ապագայ ամուսիններէն անոր ազգականներուն, որուն անձն է առարկայ ամուսնական խոչընդոտին եւ ոչ թէ միւսին ազգականներուն:

Յօդ. 174ի մէջ յիշուած չափահաս ազգականներուն ընդդիմութեան իրաւունքը ընդունելի է երկոն պարագայի մէջ:

1. «Երբոր ընտանեկան ժողովի հաւանութիւնը չէ առնուած»: Հոս խնդիրը ծնողազուրկ անչափահասի մը վրայ է որ չի կրնար ընականաբար ամուսնանալ առանց ընտանեկան ժողովին հաւանութեանը. (յօդ. 160): Եթէ այդ հաւանութիւնը չէ առնուած, այդ խոչընդոտին գոյութիւնը պէտք է մատնանշուի քաղաքային պաշտօնեային, անոր ներկայացնելով, ապագայ ամուսինին ծննդեան վկայագիրը, որուն շնորհիւ ճշմարտութիւնը մէջտեղ կելլայ: Այս ալ այն պարագային հարկ կ'ըլլայ ընել, երբ ապագայ ամուսինին կողմէ, նախապէս տրուած պարտաւորիչ ծննդեան վկայագիրը, կեղծ ըլլայ, հակառակ պարագային քաղաքային պաշտօնեան պիտի գիտնայ եղբուրթիւնը:

2. «Երբոր ապագայ ամուսինը մտային խանգարում ունի»: Այդ անունին տակ, հոս օրէնքը հաւանօրէն կը ճանչնայ առհասարակ ամէն տեսակ մտազարութիւնները, ինչպէս, ապուշութիւնը, խելագարութիւնը, կատաղութիւնը, եւ այլ (յօդ 489):

[Յօդ. 174 կը տրամադրէ նաեւ որ մտային խանգարում առարկող ազգականը, վճիռին տուած մէկ պայմանաւորման մէջ, հսկողութեան տակ առնէ ու փակէ զայն հաստատութեան մը մէջ կամ տեղ մը, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ խանգարումը սովորական տեսական պէտք է ըլլայ, ամուսնութեան մը ընդդիմութեան պատճառ դառնալու համար:

Մտային խանգարումի համար, ընդդիմութեան խնդրանք մը, արժէք ունենալու համար, անպատճառ արգելափակումի խնդրանքի մը ընկերացած ըլլալու պարտաւոր չէ: Անգամ մը որ ընդդիմադիր օրինական կերպով իր իրաւունքը գործադրէ պէտք է սպասէ, այն ատեն տեղի պիտի ունենայ սա երկու պարագայներէն մէկը:

Կամ ապագայ ամուսինը, պիտի չի խնդրէ ամուսնութեան արգելքին բարձումը, և ատոր բնական հետեւանքը պիտի ըլլայ ամուսնութեան չի կնքուիլը:

Կամ ապագայ ամուսինը արգելքին բարձումը պիտի խնդրէ և դատարանն ալ այն ատեն պիտի կրնայ կամ արգելքի բարձում վճել, եթէ տեսնայ որ ընդդիմութեան պատճառ անհիմն է, ինչ որ կրնայ հաստատել պարզ հարցաքննութիւն մը ապագայ ամուսինին որ իր մտազարմարստանուած է:

Կամ եթէ ընդդիմադրութեան պատճառը լուրջ գտնայ ու հիմնաւոր, պայմանաւոր մը որոշել որուն մէջ, ընդդիմադիր պէտք է արգելափակէ խելագարը, և եթէ այդ պայմանաւորման մէջ ընդդիմադիր օրէնքը տեղի չի տանի, դատարանը, ապագայ ամուսինին կըրկին խնդրանքին վրայ, պարտաւոր է խոչընդոտը վերցնել:

59. — Ապագայ ամուսինին խնամակալին: — Յօդ. 175 կրէ. «Նախորդ յօդուածին մէջ նախատեսուած երկու պարագաներուն մէջ խնամակալը, որքա՞ն պատկանէ որ տեսէ իր խնամակալութիւնը, կըրնայ ամուսնութեան ընդդիմանալ, այն ա.

տեմ միայն, երբ արտօնուած է. ընտանեկան ժողովին զոր պարտաւոր է գումարել»:

Տարակոյս չի կայ որ խնդիրը, ապագայ ամուսինին խնամակալին վրայ է ոչ թէ անոր անչափահաս ազգականներէն մէկուն խնամակալին, որ ընդդիմութեան իրաւունք չունի: Ընդդիմադրութեան իրաւունքը զոր վերոյիշեալ յօդուածը կուտայ, ապագայ ամուսինին խնամակալին միեւնոյն ատեն տրուած է նաեւ միւս ազգականներուն, զորս յիշած ենք վերը, պայմանաւ որ, ծնողները գոյութիւն չունենան:

Խնամակալը յօդ. 174ով նախատեսուած երկու պարագաներուն մէջ միայն ընդդիմադրութեան իրաւունք ունի, ան ալ բնականակէն ժողովին տուած արտօնութեան վրայ միայն:

60. — Ահա այն անձերը որոնք ամուսնութեան մը կրնան ընդդիմանալ, եւ այն օրինական պատճառները, զորս անոնք կրնան մէջ բերել: Անխախտ սկզբունք մըն է աս, որով օրէնքին տրամադրութիւնները, երկու կէտերուն վրայ էական կերպով սահմանափակ են: Այսպէս անիմաստ պիտի ըլլային եւ օրէնսդիրին նըպատակը, որ ընդդիմութեան իրաւունքը նեղ շրջանակի մը մէջ առնել եղած է, պիտի վիժէր:

Ատոր համար է որ տղայ մը չի կրնար ընդդիմանալ իր հօրը ամուսնութեան, ոչ ալ քեռորդի մը կամ եղորդակ մը իր հօրեղբոր՝ կամ մօրեղբոր: Այդտեղ ընդդիմադրութիւնը հակասութեան մէջ պիտի ըլլար յարգանքի այն զգացումին հետ զոր տղայ մը պարտի ունենալ իր հօրը, եւ քեռորդի մը իր մօրեղբորը նկատմամբ: Նմանապէս, օրէնքը միմիայն որոշ ազգականներ նշանակելով, խնամքները, ինչպէս, քեռայրը, եղբորը կինը եւ այլն, ոչ մէկ ատեն իրաւունք չունին ընդդիմադրութիւն ընելու: Նմանապէս, ընդդիմութեան պատճառներուն գալով, յօդ. 174ի մէջ նշանակուած ազգական մը, չի կրնար ընդդիմադրութեան ելլալ հիմնուելով նախապէս չի լուծուած ուրիշ ամուսնութեան մը կամ ազգականութեան կապերու վրայ, որոնք կրնան գոյութիւն ունենալ ապագայ երկու ամուսիններուն վրայ:

61. — Բայց սակայն, որ եւ է մէկը, ընդդիմադրութեան իրաւունք ունենայ կամ ոչ, կրնայ անպաշտօն կերպով, քաղաքային պաշտօնեային իմաց տալ ամուսնութեան մը համար գոյութիւն ունեցող բոլոր խոչընդոտները զորս ինք գիտէ: Բաղաքային պաշտօնեան, երբ անպէս բան մը կ'իմանայ պարտաւոր է եթէ չուզեր պատասխանատուութեան տակ մնալ, տեղեկութիւն առնել եւ պատկազրութիւնը մերժել երբ անձնապէս համոզում կը գոյացնէ որ, այդ խոչընդոտը

խեղապէս գոյութիւն ունի: Ապագայ ամուսինները յաղթելու համար անոր մերժումը, պարտաւոր են ազդարարագրելու: Ընդդիմութեան ի՞նչ հետք չենք տեսնու:

62. — Ընդդիմութեան գործողութիւնը կը կատարուի բարապանի մը ձեռքով, սովորական ազդարարագրի ձեռով, որուն մէջ ժամանակաւորապէս պէտք է յիշատակել կարգ մը բաներ զորս կը պահանջեն յօդ. 66, եւ 176:

1. Ամուսնական ընդդիմութեան քաղաքեւոր իսկականները եւ պատճենները պէտք է ստորագրուած ըլլան ընդդիմադիրին կողմէ:

2. Ընդդիմադիրը պէտք է յայտնէ իր այն հոսքումները որոնք շնորհիւ իրաւունք ունի ամուսնութեան արգելք դնելու:

3. Ընդդիմադիրը, երբ ծնող չէ, պէտք է պատճառը ցոյց տայ իր ընդդիմութեան:

Օրէնքը շատ խիստ է այս պայմաններուն գործողութեան մասին եւ թեթեւ թեւեղութիւն մը կրնայ ընդդիմութեան ջրնաջում առաջ բերել: Անոր գործիք եղող հանրային պաշտօնեան ալ կը պատժուի Միայն թէ հանրային պաշտօնեան իրաւունք չունի մէջ բերուած պատճառը ընդունելու կամ չընդունելու, այլ պէտք է վերը պահանջուած օրինական կէտերը ճշտէ ու ճշտիւ գործադրէ:

63. — Ընդդիմութեան ազդարարագիրը պէտք է խրկուի ապագայ ամուսիններուն եւ քաղաքային պաշտօնեային: Եթէ ասոնք չեն ստացած այդ գիրը, ընդդիմութիւնը չեղեալ կը նկատուի:

Եթէ ապագայ ամուսինները ստացած են այդ գիրը եւ քաղաքային պաշտօնեան չէ ստացած, ամուսնութեան արգելք չիկայ: Օրինաւորապէս պէտք է որ իմաց տուած ըլլայ քաղաքային պաշտօնեային որ ընդունած ըլլալը իր ստորագրութիւնով պէտք է հաստատէ ազդարարագիրին վրայ, որպէս զի վերջէն խնդիր չեւայ իրեն եւ թուղթը բերող բարապանին միջեւ:

Եթէ քաղաքային պաշտօնեային իմաց տրուած է եւ ապագայ ամուսիններուն՝ ոչ, պակ չի կտարուիր, բայց դատարանի դիմուելով արգելքը կը վերցուի: Ինչու որ օրինական ձեռով իմաց տրուած չէ պատկանեալներուն:

Ընդդիմադրութեան հետեւանքները

64. — Երբ ընդդիմադրութիւն կայ, քաղաքային պաշտօնեան չի կրնար պակ դնել, մինչեւ որ արգելքի բարձում տեղի չունենայ: Բակաւակ պարագային նոյն պաշտօնեան երբ հարկիւր Ֆրանք տուագանք եւ վճարներու հատուցում պիտի տայ»:

Օրէնքը չորսեր թէ չեղեալ նկատուի՞ է ամուսնութիւն մը որ կը կատարուի, առանց կարէ: որութիւն տալու յայտնուած օրինաւոր ընդդիմութեան մը: Կը հետեւի՞

ասկից որ անպատճառ վաւերական սեպուելու է: Պատասխանը ժխտական է: Կրնայ ըլլալ որ ամուսնութիւնը կնքուած է, հակառակ ջնջող պատճառներու: Այդ պարագային մէջ, ամուսնութիւնը չեղեալ կը նկատուի. նոյն իսկ երբոր ընդդիմութիւն բնաւ եղած չըլլայ, ուր մնաց երբ ընդդիմութիւն կայ եւ չէ յարգուած: Ի՞նչ կը հետեւի ասկէջ: Սա թէ, ընդդիմութիւնը ինքնին, եւ անկախաբար այն պատճառներէն որոնց վրայ հիմնուած է, տարգելիչ պատճառ մըն է պարզապէս եւ ոչ ուրիշ բան: Անգամ մը ամուսնութիւն կատարուի լինելուց ետքը, անոր վաւերականութիւնը ճշտելու համար, հարկ չի մնար քննել հասկնալու թէ ընդդիմութիւն եղած է, եւ եթէ եղած է, կարեւորութիւն տրուած է այլ կը նայուի թէ ջնջող պատճառ մը կ'ա՞յ թէ ոչ:

65. — Բաղաքային պաշտօնեան իրաւունք չունի ընդդիմութեան արժէքը ճշդելու, օրինակի համար, երբ չափահաս հօրեղբորորդի մը, ընդդիմութիւն կը յարուցանէ, բնելով թէ ապագայ ամուսինը մտային խանգարում ունի: Ինչ քաղաքային պաշտօնեան, համոզուած է, նոյն իսկ ասպնով է որ փեսացուն զոր անձնապէս կը ճանչնայ, տէր է իր իմացական բոլոր կարողութիւններուն: Եւ սակայն պէտք է մերժէ պատկ զնել, մինչեւ որ արգելքի բարձում տեղի չունենայ օրինապէս: Ուրիշ բան է, կը կրկնենք, երբոր ընդդիմութիւնը գծուած պայմաններու մէջ տեղի չէ ունեցած:

Ընդդիմութեան բարձում

66. — Ընդդիմութեան բարձումը ջնջումն է այն արգելքին զոր ընդդիմադիր կողմը յարուցած է: Երկու տեսակ բարձում կայ. ինքնակամ եւ բռնի:

Ա. — Բարձումը ինքնակամ է, երբոր ընդդիմադիրը ինքն է տուողը: Օրէնքը ատոր համար ամսնաւոր ձեւ մը չէ որոշած: Եթէ ընդդիմադիրը ինք ներկայ է ամուսնութեան, կրնայ բերանացի յայտնել իր կամքը արգելքի վերցուելու մասին եւ քաղաքային պաշտօնեան զայն կ'արձանագրէ ամուսնական վկայագիրին մէջ: Եթէ ներկայ ըլլալ չուզեր, Պէտք է յայտնէ իր փափաքը մասնաւոր գիրով, զոր բարապանի միջոցով պէտք է խրկէ քաղաքային պաշտօնեային:

Բ. — Բռնի բարձումը այն է որ դատարանի միջոցով ձեռք կը բերուի: Ատիկա տեղի կուենայ ամէն անգամ որ, պատկազրութեան համար որ եւ է օրինական արգելք չիկայ:

67. — Յօդ 179ը կը տրամադրէ որ. «Երբ ընդդիմութիւնը մերժուի, ընդդիմադիրները բացի ծնողներէն, վնասի հատուցում վճարելու պարտաւոր են. ինչպէս նաեւ դատական ծախք. ի բացակայութեան ընդդիմադիրին տրուած բարձումի նրամանը. վերաքննելի չէ:» Այս վերջին տրամադրութիւնն ալ անոր համար որ ի վերջոյ նեղ ոլորտի հանգամանք մը չառնէ ընդդիմութիւնը յանձնուս երկարաձգուելով:

ԱՆՁՆԵՐ ՁՄԵՈՒ

ԼԵՒՈՆ ՔԵՐԵՃԵԱՆ

ՁՄԵՈՒՆԵՐ կան, անձիւն, սրղիւն, սրխունակ,
Ինչպէս սիրէր աչ կան անւեր, միայնակ:

Ձրմեռներ կան ուր ծառերուն անօրիւս
Մերկ մարմիններն կը դողդոջեն անպատկար,
Ձիւնի մուշակն երբոր չի գար մայրաքար
Պարսպածկեղ ծոծրակն անոնց կմխխսցած:

Ձրմեռներ կան, անփայլ, անգարդ, սեւաքուն,
Ձերք գիշերներն աչն անշուսին, սուղի քուն:

Անձիւն ձրմեռն ծերունին է աշեհեր
Որ ձիւնափառ վարսը գոհեց մըկրասին,
Ոչ շողշողանք ունի նրկարն իր մըքին,
Անարեգակ վերջադարձի մէջ պատկեր:

Ձրմեռներ կան, չափան, հեղուկ, անհրապոյր
Ինչպէս սերեր աչ կան հիւսնդ, մահաքոյր:

Անձիւն ձրմեռն ովկեանն է անփրփոյր,
Տափակութեան, մեռելութեան հեց սրպար,
Ձիւն-քիթներն երբ չեն ճախրեր օդապար,
Անձիւն ձրմեռն դառնայ արծիւն անփետուր:

ԴԵՄՔԵՐ

ՄՐ. ԹԵՐԼՈ ՎԻՏ

ԵՐԵՒԱԿ

ՈՐ Աշխարհի նշանաւոր
լրագրողներուն մէջ Մր.
Թրլո Վիտ առաջնակարգ
տեղ մը կը բռնէ: Անիկա

անգագար քառասուն տարին իբր ազ
դու ձայն մը մօտ ունեցաւ Միացեալ
Նահանգաց հանրային ու բնկերական
գործերուն մէջ: Թէեւ լրագրող բայց
ոչ նուազ քաղաքագետ մը ըլլալուն իրեն
խորհուրդ կը հարցուէր նոյն իսկ մօտ ժա-
մանակներս, երբ քաջուած կ'ապրէր: Ա-
մերիկայի վարչական խնդիրներուն աչն
աստիճան կարողութեամբ միջամտիս եղաւ
որ, ուղղակի իր ազդեցութեամբ պայմա-
նագրութիւններ, վարչութիւններ կազ-
մակերպուեցան:

Մր. Թրլո Վիտի մանկութեան եւ
դաստիարակութեան շրջանները անցան
գետի մը եզրը եւ տպարանի մը մէջ: Ա-
նիկա ուսաւ աղքատութեան եւ գրկանքի
տաժանելի դպրոցին մէջ, նման Պէնճամին
Ֆրանքլինի, որուն խոր հմտութիւնը, ճար-

տարամտութիւնը եւ դիւանագիտութիւնը
ունէր, եւ նման Հորէյս Կրիլի, զոր ինք
ծանօթացուց եւ որուն մրցակիցը եղաւ
յետոյ, Մր. Վիտ տպարանի քայքայներուն
առջեւ ստացաւ վկայականը:

Ամերիկեան Կառավարութեան նոր
կազմակերպութեան թուականէն ութ
տարի յետոյ եւ Ուշինկզրնի մահէն եր-
կու տարի առաջ միայն ծնած ըլլալով, իր
պատանեկութիւնը անցաւ Նախագահ
Մընդոյի օրով, երբ քրիստոնաւայել զգա-
ցունները կը տիրէին ամէն կողմ: Բայց
քիչ յետոյ ծագում առած ամերիկեան
ներքին պայքարներուն մասնակցեցաւ եւ
կարեւոր դեր մը ունեցաւ Նախագահա-
կան բնտրութեանց առթիւ:

Իր կեանքին տպարէզը ամէնէն առաջ
բացուեցաւ 1830ին երբ քանի մը բարե-
կամներու օգնութեամբ հիմնեց Իվինկ
ձըրքըլը, եւ անընդհատ երեսուն տարի-
ներ հրատարակեց զայն, միշտ քարոզելով
եւ տարածելով իր վարչական սկզբունք-
ները: Եւ ժամանակ մը եկաւ երբ Միաց-
եալ Նահանգաց մէջ ամէն ոք ընդունեց
իր հեղինակութիւնը վարչական խն-
դիրներուն մէջ: Միացեալ Նահանգաց մէջ,
ուր այս կարգի կարող գործիչներ փոքր
թիւ մը չեն կազմեր, Մր. Վիտ հոգեկա-
ւոր բրաւ ինքզինքը թէ բանիւ եւ թէ
գոյծով:

Երբ Մր. Թրլո Վիտ մտաւ լրագրա-

կան տպարէզին մէջ, ամերիկեան լրագ-
րութիւնը բնական է չունէր այսօրուան
բարգաւաճ վիճակը: Օրուան խնդիր-
ներու շուրջ պարսաւագրեր հրատա-
րակելու պէս բան մըն էր միայն. այն ա-
տենի ամերիկեան թերթերը հազիւ իմէ
մէկ քանի տեղական ու պաշտօնական
լուրեր կը պարունակէին. թղթատարու-
թիւնը եւ շոգենաւային երթեւեկութիւն-
ները յաճախագէտ չըլլալով, քիչ անգամ
առիթը կ'ունենային հրատարակելու եւ
բոլորական լրաբերի մը նաւակը, որ, ո՞վ
գիտէ, քանի օրեր աստանկական թափա-
ռած էր առանց նկատելու որ բովան-
դակուած լուրերը կը ծթին Սյգ չըջանի
ամերիկացի լրագրողները եթէ կարողա-
նային ձեռք ձգել Հանրապետութեան Նա-
խագահին Պատգամագիրը եւ հրատարա-
կել զայն, առիկա իրենց մեծագոյն յաջո-
ղութիւնը կը նկատուէր: Բայց Մր. Թրլո
Վիտ եւ իւ նմանները տակաւ տպարէ-
զին մէջ մտնելով րարեջրմուռը ծայր
տուաւ:

Թողունք որ Ամերիկայի անուանի լը-
րագրողն իր բերնով պատմէ իր գործու-
նէութեան առաջին քայլերը:—

«Իվինկ ձըրքըլը ոչ միայն առանձին կը
հրատարակէր, այլ նաեւ մէկ քանի տա-
րիներ խորհրդարանին արձանագրութիւն-
ները եւ կը քաղէր, յետոյ անձնապէս
կ'երթայ հաւաքել բոլոր յօդուածները,
լուրերը եւ յարակից մանրամասնութիւն-
ները, նոյն իսկ տպարանի փորձերը եւ
կը տպագրէր եւ կը պատահէր որ թեր-
թիւ էջերն ալ եւ կապէր: Այս գոր-
ծերը իմէպէտ շարունակաբար կրգրադեց-
նէին զիս, բայց հաճոյքով կը կատարէի
զանոնք:»

Մր. Թրլո Վիտ այսքան աշխատու-
թեան փոխարէն կըստանար տարեկան
եօթն հարիւր յիսուն տոլար, առաջին տա-
րին. հինգ տարի յետոյ, տարեթոշակը
բարձրացաւ երկու հազար տոլարի:

Բայց առաջին օրերուն դժուարու-
թեանց յաղթանարելէ ետք, անիկա իրեն
համակիր չըջանական չինեց վարչական
բոլոր կուսակցութեանց մէջ. Խոսքին ու գրի-
չին միացնելով նաեւ գործը, իր սկզբունք-
ները ջատագովող մարմինները առաջնոր-
դեց զէպի ապահով կայանները, ուր կա-
րելի կըլլար իրագործել վարչական լա-
ւագոյն ծրագիրները:

Վերջին երեք դարերու ընթացքին
Պատմութեան էջերուն մէջ արձանա-
գրուած զուգահեռութիւններով հետա-
քըքուողները հաճութեամբ պիտի յսեն
թէ, վերջին երեք դարերու միջին շրջան-
ներուն, Անկուսաքսոն աշխարհը կրած է
խորունկ տպաւորութիւնը երեք գէժքե-
րու, որոնք Թրլո անունը կը կրեն: Ծօն
Թրլո՝ Քրօմուէլի քարտուղարը եւ աւելի
ետք՝ անձնական խորհրդականն էր: Դար
մը վերջ, նախարարապետ Լորտ Թրլո իր
վեհապետին ամէնէն թանկագին աջակցը
եղաւ: Ու դարձեալ դար մը վերջ, ամե-
րիկացի քաղաքագէտը՝ Թրլո Վիտ յաջո-
ղեցաւ ծերակուտականներու եւ նախա-
գահներու կարեւոր խորհրդականը ըլլալ:

ԿԱՆԱՅՑ ԲԱԾԻՆԸ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒՆ

Ա Շ Խ Է Ն

Անի որ ոտաբ բար-
բերը մեզի մասնաւո-
րապէս չհազարգոյնու-
երեւոյթը ունին՝ մեր
օրագրութեան մէջ յա-

ճախակի երիցող յօգուածները կը հաս-
տատեն այս բաժնս — կը կարծենք
թէ Բօլ տը Ռուսիէի Ամերիկացիներու
վրայ գրած գիրքէն քաղելով բազմաթիւ
կան տեղեկութիւններ երիտասարդ աղ-
ջիկներուն ապրելու եւ դաստիարակուե-
լու ձեռն օգտին, իրենց մասնաւոր շանե-
կանութիւնը կ'օգտենան:

Բնականաբար Բօլ տը Ռուսիէ ալ
բազմաթիւներ կ'ընէ Ֆրանսացի օրի-
որդներուն եւ Ամերիկացի օրիորդներուն
միջև, բայց անգամ մը աչքէ անցնելէ ետե-
քը բազմաթիւներ ալ եզրերը պիտի
տեսնենք թէ շատ դիւրաւ կարելի է
պատահեցնել մեզի, քանի որ Ֆրանսացի
օրիորդ մը միշտ շատ պահպանողական
բարբերով մեծցած ըլլալով իր ապրելու
եղանակին մէջ, նմանութիւններ ունի մեր
աղջիկներուն հետ:

Առաջին հայեացքով մը, կ'ըսէ հեղի-
նակը, կարծես թէ Ամերիկայի մէջ սեռե-
րու տարբերութիւնը գոյութիւն չունի.
երիտասարդներ եւ աղջիկներ կ'երթան,
կուգան, կ'աշխատին քով քովի. եւ ա-
սիկա դպրոցէն սկսելով, յայտնի է թէ
երկսեռ դպրոցականներու բաժնուած չըլ-
լալը կանուխէն արդէն շատ մը անպատե-
հութիւններու առաջը առած է: Դաս-
տիարակութեան ալ ձեւեր որ այնքան
քննադատութիւններու տեղի տուած է
որուն թեր կամ դէմ շատ մը կարծիքներ
յայտնուած են հաւասարապէս ողջամիտ
եւ ձեռնհաս անձերու կողմէ, մեծ մա-
տաւք գործադրուած է արդէն Ամերիկայի,
Ֆինլանտայի, Բոլոնիայի եւ ուրիշ երկիր-
ներու մէջ ալ. ընդհանրապէս արդիւնքը
գոհացուցիչ եղած է, բայց դարձեալ պէտք
է ինկատի առնել այլ եւ ալ երկիրներու
յատուկ խառնուածքները: Ֆրանսացիները
ընդհանրապէս չեն կրցած հաշտուիլ այդ
գաղափարին հետ եւ թերեւս ալ իրաւունք
ունին, ինկատի առնելով իրենց նորահաս
սերունդին դիւրաբար ընդ եւ յախուռն
նայուածքը, միւս կողմէ ամէն օրուան
ուրերը եւ յաճախակի պատահած գայ-

թակեցուցիչ տրկածները ցոյց կուտան
թէ՝ երկու սեռի պատկանող տղաքը ի-
րարմէ բաժնելով ո'չ միայն առաջը չեն
կրնար առնել շատ մը պատահարներու,
այլ նոյն իսկ թերեւս իրենց գրգռիչ խըս-
տութիւններով, արգելքներով, շարունա-
կական հակողութիւններով տղան կ'անդ-
րադարձնեն վտանգի մը գոյութեան, ինչ
որ ամէնէն վտանգ միջոցն է զայն ալ
վտանգին մղելը:

Մինչդեռ, ընդհակառակը կը տեսնենք
թէ Ամերիկայի մէջ երկու սեռերը ընկե-
րովի կ'ապրին նոյն նստարանին վրայ, եւ
ատիկա անպատշաճ բանի մը տեղի չի
տար: Հեղինակը ինկատի առնելով Ֆը-
րանսացի խորհուրդներէն ունեց անպատ-
կարծիքը ալ մասին, կ'ըսէ թէ շատ մը
հմուտ անձերու գիմելով հասկցած է
թէ գործադրութեան մէջ ո եւ է անպա-
տեհութիւն չի ներկայացներ. նոյն իսկ կա-
թոլիկ քահանայ մը որ Ամերիկայի մէջ
հաստատուած էր երկար ատեններէ ի
վեր, իրեն կ'ըսէ. «Քարծրագոյն վարժա-
րանի մը մօտ կը բնակիմ, ուր 18 տարե-
կանի մօտ մօնչեր եւ աղջիկներ միասին
կ'ապրին. յաճախ կը տեսնեմ որ դպրոցի
միջոցին կ'անցնին պատուհանի ներքեւէն
եւ կրնամ ձեռքի ապահովցնել թէ աչքիս
չէ զարկած անպատշաճ վարժուածք մը եւ
ոչ իսկ խօսք մը»:

Այս տեղեկութիւններէն կը գուշակ-
ուի արդէն թէ դպրոցէն դուրս ալ սեռե-
րու տարբերութիւնը աշխատութեան ար-
գելք մը չէ. երիտասարդ աղջիկը առա-
ջին օրէն գիտակցութիւնը ունի թէ իր
գլխուն ճարը ինքը պիտի գտնայ. ինքն
է որ պիտի աշխատի ինքզինքին համար
եւ անգործ թեւերը ծալած՝ չպիտի սպասէ
խնդրական ամուսնոյն. որովհետեւ վեր-
ջապէս ինչ որ ալ ըլլան տղու մը կեանքին
պայմանները ո՞վ կրնայ երաշխաւորել թէ
անոնք պիտի տեսնեն. եւ ո՞վ կրնայ նաեւ
գուշակել թէ ապագայ ամուսինը պիտի
ներկայացնէ բոլոր այն նիւթական առա-
ւելութիւնները որոնց կը ցանկան ամէն
ամուսնանալիք աղջիկները եւ որ մասամբ
իրենց իրաւունքն է:

Ու կը տեսնենք որ իր ապրուստը ճա-
րելու անհրաժեշտութենէն զատ կը զգայ
Ամերիկացի աղջիկը թէ իբրեւ տանտիրին
եւս իր պարտականութեանց ալ տեղեկ
ըլլալու պէտք ունի, եւ թէ մէկը չարդի-
ւէր միւսը. բոլոր ասոնք իր նախապէս
ստացած գաստիարակութեան հետեւ անքն
են ինչպէս արդէն ամուսին մը ընտրելու
կերպը. նախ ըսենք թէ Ամերիկացի աղ-
ջիկը ինքզինքը բոլորովին ազատ կ'ըզգայ,

յարմար ամուսին մը ընտրելուն մէջ եւ ալ
մասին ո եւ է ընդդիմութեան չհանդի-
պիր իր ծնողքին կողմէ. բոլորովին հա-
կառակը Գաղղիացի օրիորդին. որովհետեւ
Ամերիկացիին համար ամուսնութիւնը հա-
մաձայնութիւն մըն է երկու երիտասարդ-
ներու մէջ եւ ոչ թէ երկու բնական քնե-
րու մէջ. Գաղղիացի օրիորդին ամուսինը
կ'ընտրուի բնական քնի կողմէն, այդ բն-
տանքին շիթական եւ ընկերական վի-
ճակին համեմատ:

Ուրեմն զգացումի եւ նիւթական վի-
ճակի տեսակէտով Ամերիկացի օրիորդը
ստիպուած է իր անձնական գնահատու-
մին եւ մարդերը ճանչնալու բնազդին
վրայ վստահիլ. եւ ասիկա պատճառ մըն
է որ փոխանակ դեռաւոր օրիորդ մը ու-
նան եւ վաղանցիկ զբաղումներով ժա-
մանակը կորսնցնելու, աւելի չըմհայեաց
եւ լուրջ ըլլալ, քանի որ իր ապագային
պատասխանատուութիւնը ուղղակի իր
վրայ կ'իյնայ: Միւս կողմէ ամուսնացող
երիտասարդը իր ապագայ կնոջ վրայ
չի փնտրեր այն առաւելութիւնները որով
ինքնին ֆրանսացի օրիորդ մը հրապուրիչ
կը դառնայ. գրամօթիտը, օրինակի համար
ո եւ է կշիռ չունի. ամուսնացող երի-
տասարդը իմէ դեռ հարուստ չէ կամ թէ
իր մտադրած նպատակին չէ հասած. ադ
ամուսնութեան արգելք մը չըլլար բնա-
ւոր պայմաններուն մէջ երիտասարդը իր
կնոջ վրայ կը փնտռէ ամէնէն աւելի կո-
րովր, կարենալ իրեն հետ գիմանալու
կեանքի պայքարին. որովհետեւ փափկա-
սուն եւ նրբին կին մը չէ որ ի հարկին
պիտի կրնայ ամուսնոյն մէկ ձախողուած.
քին դէմ դնելու համար համակերպիլ ան-
միջապէս ապրելու եղանակը փոխելու.
ասոր համար է որ թերեւս Ամերիկացի
օրիորդը այնքան պէտք կը զգայ մար-
դուրեւ եւ այրերուն հետ նոյն կեանքի
պայքարը մղելու, որքան իբր տանտիրին
տնական ամէնէն նուազ հրապուրիչ գոր-
ծերուն հետամուտ ըլլալու: Այս վեր-
ջին սլարագան այնքան լրջօրէն կ'ըմբռ-
նեն որ նոյն իսկ բարեկեցիկ աղջիկներ
առանին գործերու վարժեցնող դասերու
կը հետեւին: Հետեւաբար արդէն կը
յայտնուի թէ Ամերիկացի օրիորդը ազատ
կեանքով մը ապրելով եւ իր անձին հա-
մար պէտք զգացած վայելքները իր ձեռ-
քով իսկ հայթայթելու վարժուած եւ կո-
րովր, ոչ միայն պիտի կրնայ առանց դժ-
ուարութեան մինչեւ ետքը ինքն ինք-
զինքն տէրը մնալ, այլ նաեւ իր նախա-
սիրութիւններուն հետեւելով իր ընտրած
ամուսնոյն լաւագոյն եւ օգտակար ընկերը
պիտի ըլլայ, փոխանակ անոր վրայ բեռ մը
դառնալու:

Արտօնատէր Ա. ՍԱԳԱՆԱՆ

Տպագրութիւն Սագանան